

ANGYAL SZEMINÁRIUM KIADVÁNYAI
SZERKESZTIK:
DR. BERTL EMIL ÉS DR. JENCS ÁRPÁD

18. szám.

NEMZETKÖZI KÜZDELEM A MEGRÖGZÖTT BÜNTETTESEK ELLEN

ÍRTA:
IFJ. GÉVAY-WOLFF NÁNDOR

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA, BUDAPEST.

I. BEVEZETÉS.

Küzdelem a megrögzött büntetésekkel szemben, mint nemzetközi feladat.

A büntetőjog feladatköre, miként annyi más, főként praktikus értelemben vett tudomány feladatkomplexuma, az újabb időben tetemesen kibővült. Hiszen az élet minden ágában, az élettel szoros kapcsolatban álló tudományok mindegyikében számtalan új feladatnak szinte váratlan felmerülését látjuk, mely körülményt főképen a rohamosan térhódító új szellemi áramlatokban, a technikai haladásban, a változott gazdasági, szociális viszonyokban rejelő okoknak tudhatjuk be. Ezeknek a feladatoknak zöme oly természetű, hogy azok megoldása nem csupán egyesekre, nem is egyes társadalmakra, hanem azok valamennyiére hárul, szóval egyetemes jellegű s mint ilyen a kultúrnemzetek kapcsolatát teszi kívánatossá.

Amikor megállapíthatjuk, hogy a büntetőjog terén is megszorodott ezeknek a nemzetközi szervezet nyert feladatoknak száma, felmerül a kérdés, vajon melyek ezek közül a legjelentősebbek és legegységesebbek s melyek azok a szervek és eszközök, amelyek nemzetközileg is segítenek a vonatkozó feladatokat megoldásukhoz közelebb vinni.

E feladatokat a büntetőjogi reformmal foglalkozó különféle nemzetközi kongresszusok programpontjaiból állíthatnók össze. Közöttük szerepel a mai büntetőjognak az az égető fontosságú kérdése, hogy *melyek lehetnének azok az eszközök, módok, melyek az emberi társadalom hathatósabb védelmére szolgálnának a társadalmi rend veszedelmes ellenségei, a megrögzött büntetettek ellen.* Olyan kérdés ez, melyre már akkor kellett volna feleletet adni a büntetőjog tudományának és felfigyelni az egyes államok törvényhozásá-

nak, amikor még fel sem ismerték annak jelentőségét. Mert a társadalomnak minden időben voltak olyan szinte már betegesnek mondható tagjai, akik lelki berendezkedésének alkateleme a büntetési hajlam, melyből folyóan ismételten követnek el hasonló jellegű bűncselekményeket, még annak ellenére is, hogy azok miatt esetleg többször büntetve is voltak. De a társadalom jóidéig nem jött annak tudatára, hogy itt különleges védelmi taktikára van szükség az ilyen típusú bűnösök ellen. Csak akkor vált problémává ez a kérdés, amikor a bűncselekmények elkövetésére állandóan beteges hajlandóságot mutatók kategóriájához az újabb időkben mind nagyobb számban kapcsolódtak azok, kik a megélhetés egyre nehezebbé váltának és a munkamorál leromlásának következtében bűncselekmények üzletszerű elkövetésével igyekeznek magukat fenntartani. Csak akkor lett nyilvánvalóvá, hogy ennek a kérdésnek megoldása halasztást nem tűrő feladat, amikor a bűnügyi rendészeti statisztika és a bűnügyi nyilvántartás mindennél jobban beszélő és emelkedő tendenciát mutató számadatai alapján félreismérhetetlenül megállapítható lett, hogy nagy számban élnek közöttünk olyan egyének, kiknek életkörülményei többé-kevésbé súlyos bűntettek állandó elkövetésére vannak berendezve s akik elleni védekezés speciális formulázást igényel.

A megrögzött büntetésekkel szemben való küzdelem taktikájának a megállapítása *nemzetközi jeladat* volt, amint nemzetközi feladat e küzdelem folytatása is. A büntetésekknek ez a típusa ugyanis nem csupán izoláltan mutatkozott, aminthogy a jövőben is mindenütt és mindenkor számolni kell a jogrendet és közbiztonságot állandóan veszélyeztető ilyen elemekkel. Sőt ezeknek a száma még csak növekedni fog a technika fejlődésének, a szociális és gazdasági viszonyok leromlásának, az általános erkölcsök lazábbá válásának arányában, hacsak nem gondoskodik e társadalmi betegség gyógyításáról egy állandóan éber, szerencsés eszközökkel dolgozó; öntudatos bűnügyi politika. E küzdelmi politika vezérlő elveinek megállapításában szükséges a művelt nemzetek kapcsolata, de kívánatos ez a védekezési folyamat minden szakában is. Szükségessé teszi ezt az együttműködést már magában az az alapszempont, hogy a kultúr államok egyetemes feladata a jogrend védelme. Ennek megsértőivel szemben erkölcsi kötelességük egymásnak kölcsönösen segítséget nyújtani. Vonatkozik ez a többé-kevésbé

súlyosabb bűncselekményt elkövetők majd minden kategóriájára; mennyivel inkább indokolt tehát a művelt államok összefogása a társadalmat oly különösen veszélyeztető bűnözőkkel szemben való küzdelemben, mint amilyenek a megrögzött büntettek. E küzdelemben a kultúrnemzetek mind szorosabb kapcsolata manapság már csak azért is szükséges, mert a közlekedés könnyűsége, a legújabb kor technikai vívmányai lehetővé teszik, hogy az ilyen megrögzött büntettek működési területüket az ország határain túl több államra is kiterjesszék.

Hogy a kultúrnemzeteket felölelő társadalom az ilyen internacionális megrögzött büntettekkel szemben minél hatályosabb védelemben részesüljön, kétségtelenül bizonyos vonatkozásokban hasonló törvényi szabályozásra, egyöntetű büntető intézkedésekre van szükség a különböző államok részéről. E védelem tehát bizonyos tekintetekben az egyes államok törvényhozása részéről *parallel organizációt* tételez fel. A megrögzött büntettekkel szemben való küzdelemben ez a párhuzamos szervezkedés úgy értendő, hogy egyes államok hatásosaknak mutakozó törvényei által érezzék magukat a többi államok is mintegy kényszerítve arra, hogy amennyiben azt sajátos viszonyaik egyáltalán megengedik, illetőleg e sajátos viszonyaikból folyó módosításokkal, hasonló törvényeket hozzanak.

E párhuzamos szervezkedés lendítőkereikeként bizonyos *nemzetközi tudományos szervezet* tekinthetünk, melyek azáltal, hogy ott az egyes nemzetek jelesebb büntetőjogászaik által képviselve vannak, különösképen alkalmasak arra, hogy az egyes felfogásokat, rendszereket akár még elméleti alakjukban, akár már mint bizonyos államok törvényhozása által az életbe átvitteket, a legkülönbözőbb oldalról megvitatás tárgyává tegyék és irányító befolyásukat az egyes államok büntetőjogában érvényre juttassák. Ezek a tudományos szervek: a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület és a Nemzetközi Börtönügyi Bizottság, melyekről most csupán annyit említünk meg, hogy a tételes büntetőjog javítása iránti törekvésükben valóságos irányítói voltak annak az áramlatnak, mely a határozatlan tartamú büntetés elvének elismerését követelte a modern büntetőtörvényekben és annak alkalmazását különösképen a közveszélyes büntettek elleni küzdelemben. Kongresszusaikon számtalan új eszme és javaslat került napirendre, melyek hatalmas

lépésekkel vitték előre a megrögzött büntettek elleni küzdelem kérdését.

Az, hogy e kongresszusok, mint nemzetközi tudományos fórumok, e kérdés mikénti fejlődésének mennyiben voltak irányító tényezői s mennyiben segítettek nemzetközileg is megoldani az e tekintetben a társadalomra háruló feladatokat, a jelen értekezés későbbi helyén kerül bemutatásra, a megrögzött büntettek irányában megnyilvánult kriminálpolitikai törekvések körvonalazásával kapcsolatban. Itt csak annyi állapítható még meg, hogy az az érdeklődés, mely a kérdést e nemzetközi tudományos egyesületeken minden oldalról kísérte, valahányszor az vizsgálódás tárgyává tétetett, nem jelentéktelen bizonyíték amellet, hogy a megrögzött büntettekkel szemben a társadalmat minél hatályosabban megvédeni a kultúrállamok egyetemes jellegű feladata.

II. A megrögzött büntettes fogalma*

Tárgyalásunk során nem mellőzhetjük magának a megrögzött büntettes fogalmának a megvilágítását és e büntettesi kategóriának a megjelölését a büntettek egyéb csoportjai között. Eltekintve attól, hogy tárgyának közelebbi megjelölése minden tudományos vizsgálódásnak feladata, a következő fejtegetések nem rejthetők el gyakorlati szempontokból sem. Szükséges ugyanis ismernünk, hogy a jogrendbe beilleszkedni semmiképpen sem tudó szerencsétlen embertársaink közül *kik azok, akiket a „megrögzött büntettes” elnevezésével bélyegez társadalmunk és illet a büntető-törvénykönyv* s akikkel, mint külön büntettesi kategóriát alkotókkal szemben, különleges védekezési taktikát lát szükségesnek a társadalom és akikkel szemben speciális törvényi rendelkezéseket is találunk. Meg kell határoznunk azokat a tulajdonságokat, amelyekkel jellemzetten jelentkezik az úgynevezett megrögzött büntettes, akivel mint közveszélyes elemmel szemben a kultúr-világot átfogó államoknak különös hivatásuk sajátos eszközökkel fellépniök.

Más jellemzőket állít oda a közfelfogás, másokat a lelki tulajdonságbeli eltéréseken induló tudományos vizsgálódás és ismét másokat állapítanak meg az egyes államok büntető-törvényhozásai, miért is a megrögzött büntettes fogalma más és más szempontokból vizsgálendő.

A *mindennapi nyelvben* e fogalom nagyon elmosódott és általános, amennyiben itt megrögzöttnek nevezzük általában a javíthatatlan, a minden visszahatás ellenére is bűnöző egyént. Ez a fogalom a büntetőjog szempontjából nem sokatmondó, felületességre vezető, sőt a javíthatatlanság általános momentumának bekeverése miatt zavaró, tehát mellőzendő.

E fogalom *tudományos meghatározásában* a feladat megállapítani azokat az ismérveket, melyeket megtalálhatunk azokban az egyesekben, kikre ráhúzható a „megrögzött büntettes” terminus-technicusa s amely általános ismérvekkel kell aztán mindazoknak bírniok, akik ezen elnevezés alá vonandók. Ha ilyen jellemzőkül egyrészt bizonyos bűncselekmények eddigi ismételt elkövetését, másrészt azt a büntetési hajlamnak nevezhető lelki abnormitást tekintjük, melyből folyóan az illető valószínűleg azután is hasonló módon sérteni fogja a jogrendet: olyan meghatározást adhatunk, mely megfelel annak a fogalomnak, melyet éppen keresünk. Eszerint megrögzött büntetesen olyan nagymértékben antiszociális egyént kell értenünk, kinek közveszélyessége abban az őt majd minden tettében irányító hajlamban, mint egyik fő lelki alkatelemében rejlik, mely már ismételten megnyilvánult eddig is elkövetett bűncselekményeiben s mely következtetni enged hasonló bűncselekményeknek a jövőben való elkövetésére.; Egy sajtóságos elmetípussal van itt dolgunk, jellemzője egyrészt a legyengült akarat, mely nem elegendő a fel-feltörő büntetési ösztön megfékezésére, másrészt az ő erkölcsi világának fejletlensége, minek következtében az e típushoz tartozó egyén lelkifurdalás nélkül elveti az etikának és az emberi együttélésnek törvényeit.

A megrögzött büntettes fogalmának teljesen megállapodott alakjával a tudományban nem találkozunk. Ennek okát abban kereshetjük, hogy a megrögzött büntettes törvényes fogalma országonként változik, de meg csak a legújabb időben is lett az tételesjogi fogalommá, ezt megelőzőleg pedig hosszas elméleti vita folyt nemcsak akörül, hogy milyen intézkedésekre lenne szükség a büntetéseknél eme kategóriájába tartozókkal szemben, hanem abban a tekintetben is, hogy voltaképpen milyen materiális és formális ismérvek állapítják meg a büntettesnek ebbe az osztályba tartozandóságát.

Zavarólag hathat a megrögzött büntettes tudományos alapon való definiálásánál a *terminológia* is. Ugyanis felváltva látjuk használni a megrögzött büntettes mellett annak szinonimáiként a *szokásszerű* és *javíthatatlan*, valamint az *üzletszerű*, *iparszerű*, *hivatásos büntettes* kifejezéseit, melyek egyrészt a megrögzött büntetési hajlamra mutatnak rá, másrészt annak ered-

ményeként értékelhető arra a körülményre, hogy egyes megrögzött büntettek bűncselekményeinek jellemzője majd az állandó jövedelemszerzés célzata, majd pedig a hivatásos, de nem jövedelemszerzés céljából való elkövetés. A javíthatatlan büntettes kifejezést mindjárt ki is küszöbölhetjük, mint nem szabatosát, hiszen túlzás lenne azt állítani, mintha a büntettesnek azonos jellegű bűncselekmények ismételt elkövetésében megnyilvánult megrögzöttsége biztonsággal engedne következtetést vonni javíthatatlanságára.¹ A megrögzött büntettes fogalmának kifejezésére használatban levő többi rokonelnevezésre nézve megjegyezhetjük, hogy ha szabatosak kívánunk maradni, nem használhatjuk minden esetben az üzletszerű vagy iparszerű, hivatásos büntettes megjelölést a megrögzött büntettesnek általános értelmében, mert pl. az üzletszerű büntettes megrögzött (az üzletszerűség ugyanis mint a büntetési hajlam folyománya értékelhető), de nem minden megrögzött büntettes szükségképen üzletszerű is. A törvényes rendelkezésekhez való alkalmazkodás is megkívánja annak terminológiájához való ragaszkodást. így vonatkozó törvényünk is kifejezetten és csakis a megrögzött büntettes megjelölést használja s az üzletszerűséget, mint minősítő vagy konstitutív körülményt említi. Fogalomzavar elkerülése végett helyesebb tehát a megrögzött büntettes szinonimáit mellőzni. A tudományban tehát még nem forrott ki a megrögzött büntettes fogalma határozott formulázásban. A jövőben azonban támaszpontul kínálkozik az a körülmény, hogy az 1928: X. t.-c. óta immár rendelkezésre áll a megrögzött büntettes törvényes fogalma, mely ha különbözik is az egyes külföldi törvénykönyvek fogalmi meghatározásától, szabatosan megjelöli a büntetteknek azt az osztályát, akik ellenében, mint megrögzöttekkel szemben nálunk a társadalom hatályosabb védelme szükséges. Most már a törvény rendelkezéseit figyelembe véve, adhatjuk a *legális definíciót* is. Eszerint megrögzött büntettes minden olyan büntettes, aki egymástól függetlenül és különböző időben az élet, a szemérem vagy a vagyon ellen legalább három büntetést követett el és akiről megállapítható, hogy bűncselek-

¹ Számos tekintélyes büntetőjogász nevezi javíthatatlanoknak a megrögzött büntetteket. Így Liszt, Heimberger, Oba, stb.

menyeket üzletszerűen követ el, vagy azok elkövetésére állandó hajlamot mutat. Ehelyütt részletekre való kitérés szükségtelen, az említett törvényes meghatározás kifejtése majd az 1928: X. t.-c. III. fejezetének későbbi tárgyalásával kerül sorra.

Felmerül azonban a kérdés, hogy *milyen helyet foglal el a megrogzött büntettes i kategória a büntettek ranglétráján*. Bár a klasszikus iskola a büntettek osztályozását elvileg elítélte, mert evvel veszélyeztetve látta a jogegyenlőség sértetlenségét, általánosan elismert tény manapság, hogy a büntettek nem tartoznak mind egy típushoz, hanem élettani, lélektani és szociológiai alapokon nyugvó különbözőségeik más és más osztályba utalják őket. Ennek felismerése nyomán az egyes büntetőjogi iskolák főfeladatuknak tekintették a büntettek osztályozását. E csoportosítások többékevésbé helyet juttatnak a mi büntetési kategóriáinknak is, alkalmasak tehát arra, hogy ennek jellegzetességeire rávilágítsanak. Minthogy itt csak mesterséges alapon nyugvó osztályozásról lehet szó, mely a legkülönbözőbb szempontok szerint, így többek közt fiziológiai, pszichológiai szempontok, a büntettes jelleme, a jogbiztonság veszélyeztetettsége, az elkövetésre indító motívumok tekintetbevételével eszközölhető, az egyes kriminálistáknál fellelhető osztályozások nagy változatosságot mutatnak.

Figyelemreméltó, hogy már *Wahlberg* kiemeli a minket érdeklő kategóriát a bűnelkövetők egyéb rétegeiből és szembeállítja az alkalmi és *ti hivatásos büntetteseket*?*

Lombroso felállítja a »született büntettes«-osztályt, amelyhez tartozók szerinte az összes bűnözők mintegy harmadát teszik, de emellett különbséget tesz elmebeteg, alkalmi, *szokásos* és indulatom büntettek között.

Ferries beszél *született büntettekéről*, ezektől különválasztja a bűnelkövető elmebetegeket, továbbá azokat, kik *szerzett szokásból* követnek el bűncselekményeket, végül az alkalmi és az indulatos büntetteseket.³

Ez utóbbi két kategorizálásra nézve megjegyzendő, hogy az ú. n. „született büntettes” fogalma sok vitának áll közép-

¹ Wahlberg: Das Prinzip der Individualisierung, 1869.

² Lombroso: Das Verbrechen und seine Bekämpfung, 326.

³ Ferri: Das Verbrechen als soziale Erscheinung, 85.

pontjában. Annyi bizonyos, hogy a született bűntette^ nem vehető oly értelemben, mintha bizonyos morfológiai kritériumok lennének az ilyeneknél fellelhetők, melyek más emberektől őket megkülönböztetik s mintha a bűncselekmények elkövetésének tisztán endogén háttere lenne; megcáfolta ezt már két és féltizede az újabb anthropológiai iskola is.¹ Ha született bűntettesekről egyáltalában beszélünk, akkor azokra az egyénekre kell gondolnunk, kik, mint *Finkey* mondja, „fiatal koruktól kezdve megátalkodottan újabb és újabb bűntetteket követnek el, akiket se a család, se az iskola, se a börtön nem tudott törvénytisztelő, rendszerető, szorgalmas, munkás emberré alakítani, akiket tehát társadalmilag szinte javíthatatlanoknak, erkölcsileg érzéketleneknek tekinthetünk;”² az ilyenek „elmebeteg vagy abnormális lelkiállapotú, illetőleg erkölcsi fejletlenségben szenvedő közveszélyes egyének.”³ *Baer* szerint itt egy kisebbbértékű emberanyagról volna szó (minderwertiges Menschenmaterial).³ *Kirn* a született bűntettesrel kapcsolatban a szokásszerű bűntettesekről beszél és azt állítja, hogy ezeknek átlaga az emberiség közepes szellemi nivójának általában alatta áll.⁴ *Aschaffenburg* azt mondja, hogy ha született bűntettes léteznék, ennek sajátossága „fatalisztikus szükségességgel kényszerítené őt a bűntettesi életpályára”. Szerinte született bűntettesek csak olyan értelemben vehetők, hogy vannak olyan egyének, kik az élet viszontagságaira tökéletleneknek lettek alkotva, kik társadalmilag használhatatlanok, alkalmatlanok (sozial Untaugliche).⁵ Jelen értekezés tárgya szempontjából a született bűntettesi kategóriának annyiban van értéke, hogy ha ezt helyesen értelmezzük, idesorozhatjuk bizonyos tekintetben a megrögzött bűntetteseket is. Hiszen ezek is erkölcsi fejletlenségben szenvedő közveszélyes egyének, kiknek lelki abnormitása vagy velük született vagy szerzett; ennek megfelelőleg vagy öröklött a bűntettesi hajlamuk vagy csak később, külső körülmények befolyására, a szokás hatalma alatt tompul el erkölcsi

¹ V. ö. Török Aurél: A bűnügyi embertanról (Magy. Jogászegylet] Értekezés, 263. füz. 1906) és Semoff: Die Lehre Lombrosos, 190(5).

² *Finkey*: A magyar büntetőjog tankönyve, J914. 31. §.

³ *Baer*: Der Verbrecher, 245.

⁴ *Kirn*: Geistesstörung und Verbrechen; Illenauer Festschrift, 98.

⁵ *Aschaffenburg*: Das Verbrechen und seine Bekämpfung, 1903. 162.

érzékük és válnak hajlamosakká azonos jellegű bűncselekmények elkövetésére. Ez utóbbi esetben már abba a kategóriába sorozandók a megrögzött büntettek, kik Lombroso szerint szokásos bűntettek, illetőleg kik Feni szerint szerzett szokásból követnek el bűn cselekményeket.

Prins, 1. alkalmi, 2. *hivatásos*, 3. abnormális büntetésekre való felosztására nézve megjegyzendő, hogy a hivatásos büntetteknel is észlelhetők lelki abnormitások.¹

Liszt felosztása számunkra nem sokat mond, amennyiben 1. pillanatnyi, 2. javítható állapot- és 3. javíthatatlan állapot-büntettek között tesz különbséget,² úgyhogy e felosztást alapulvéve a megrögzött büntettek részint a 2., részint a 3. osztályba kerülnének azon az alapon, hogy nem pillanatnyi bűnösök, de meg nem is tekinthető a megrögzött büntetési minőség általános ismervél a javíthatatlanság kritériuma.

Aschaffenburg különartja 1. a véletlen, 2. indulatos, 3. alkalmi büntetéseket (ezek együtt a pillanatnyi bűnözők), továbbá 4. a megfontoló, 5. visszaeső, 6. szokásos és 7. *hivatásos* büntetéseket. Ez utóbbi két osztályt azon az alapon választja szét, hogy a szokásos büntettek túlnyomórészt olyanok, kiknek ezt a jellegét negatív tulajdonságok szabják meg s csak kis csoportot képeznek azok, kiknél pozitív büntetési hajlandóság is fellelhető. Az előbbieknél prototípusai a csavargók, kik képtelenek komoly munkára s közönyösek mindennel, így a bünyítéssel szemben is; idetartoznak még mindazok, kik bűnös környezetben elzüllöten, a megbecstelenítő büntetéstől mitsem félve élnek lusta életüket s követnek el alkalom és szükség szerint büntetéseket. Az utóbbiaknál viszont a bűnelkövetés már hivatásszámba megy; idesorolhatók a nagystilűen „dolgozó” nemzetközi zsebtolvajok, szélhámosok, betörők.³

Eltételezve labilis osztályaitól. *Aschaffenburg*nak érdeme, hogy külön csoportba sorozza a *visszaesőket* és így különválasztja ezeket a megrögzöttektől. Helyesen, mert ugyan a visszaesés

¹ Prins: Science pénale et droit positif. 1899.

² Liszt: Die psychologischen Grundlagen der Kriminalpolitik (Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, XVII. k. 477).

³ *Aschaffenburg*: Das Verbrechen und seine Bekämpfung, 1903, 167—71.

fogalmából fejlődött ki a megrögzött büntettesnek dogmatikai fogalma, e két típus között mennyiségi és minőségi különbségek állapíthatók meg. *Kvantitatív különbségre* mutat az, hogy bizonyos meghatározott bűncselekményekbe való kétszeres vagy többszörös visszaesés esetében már megrögzött büntetetről beszélünk; a *kvalitatív különbség* pedig abban mutatkozik a visszaesők és a megrögzöttek között, hogy míg az előbbieket büntetett előéletű egyének a visszaesésnek akár általános, akár különleges értelmében, addig a megrögzöttség megállapításához büntetésnek már előzőleg való kiállása nem kívánatik meg (v. ö. 1928. X. t.-c. III. fejt.). Jelentősége e különválasztásnak abban van, hogy más és más elbánás mutatkozik szükségesnek az egyik, illetőleg a másik esetben; az első ízben visszaesővel szemben elegendő lehet a szigorúbb vagy magasabb büntetés, de már a kétszeresen vagy többszörösen visszaesőkkel s mindazokkal szemben, kik a megrögzött büntettek osztályába sorozhatók, más intézkedéseket parancsol a társadalom védelmére.

(*Maxwell* felállítja I. a szokásos és II. az alkalmi büntettek két nagy osztályát. Az előbbiekről beszélve különböztet azok között, kiknek *bűnözési hajlama: A) veleszületett* (criminalité habituelle congénitale), illetőleg *B) szerzett* (c. h. acquise). Ad *A)* A született hajlamból bűnözők *Maxwell* szerint lehetnek: 1.; bűnelkövető elmebeteg; 2.; a Lombroso-féle típusú született büntettek, kiknek közös vonása a civilizált társadalmi állapotokra való alkalmatlanság, illetőleg egy sajátos idioszinkrázia, mely nem engedi ezeket a társadalmi erkölcsökhöz alkalmazkodni; 3. az erkölcsi érzék nélküliek (les amoraux), akik részéről való törvénysértések legnagyobbbrészt olyanok, melyekben a fortély, a hamisság játsza a főszerepet; a szélhámosok vonhatók ide, kik gyakran nagy vagyonokat harácsolnak össze, kihasználván mások naivitását s kik közül sokan kicsúsznak a büntető igazságszolgáltatás alól, bámulatosan ki tudván játszani a törvény szövegét; az idetartozókra nem lehet állítani mintha alkalmatlanok lennének a társadalmi életre, ellenkezőleg nagyon is feltalálják magukat az élet fordulataiban, *Maxwell* helyesen nevezi ezeket a társadalom kalózáinak. A született hajlamból bűnözők utolsó csoportját képezik: 4. a csavargók és a koldusok; jellemzőjük eredettől fogva való iszony a munkával szemben, veleszületett idegenkedés

minden-szabály kányában; e két típus rendszerint együtt jelentkezik- Ad *(B)* A szerzett hajlamból bűnözők kriminalitásának tényezői azok a kedvezőtlen állapotok, amelyekbe már kora ifjúságtól kezdve bekerültek, a nevelésre és a rossz példákra kell itt elsősorban gondolnunk. Maxwell ezeknek három típusát adja: 1. a romlottak (les pervertis), kiknek a bűnelkövetés, gyermekkoruk óta büntetésekkel élven együtt, szokásukká lett; 2. a testi vagy erkölcsi energiát nélkülözők (les débiles), kik közé sorolhatók a zsebtolvajok éppen úgy, mint a játékra, dorbézolásra, részegsége hajlamos gyáva, gyenge jellemű bűnözők; 3. az indulatos büntetésesek (les excités), kiknek száma folyton-folyvást növekedik különféle tényezők, így az alkoholizmus, a sajtó, a közönszejövedelmek, testületi szervezetek hatása alatt.¹

Kívánatosnak mutatkozott Maxwell csoportosításának a szokásos büntetésekre vonatkozó részét terjedelmesebben vázolni már csak azért is, hogy világossá váljék, miszerint nem vehetjük a szokásos büntetést a megrögzött büntettes analóg értelmében. Az utóbbiak kategóriája szűkebb a szokásos büntettesekénél és ennek keretében megfér. (Maxwell ugyan nem beszél kifejezetten a megrögzöttekről, de felsorolásában sok olyan büntettes-típust állít elénk, melyekben felismerhetjük a mi büntetéseinkre jellemző tulajdonságokat.) Ez a fővonásaiban tetszetős, de részleteiben szétfolyó és ingadozó csoportosítás rávilágít továbbá arra is, hogy túllépve a legáltalánosabb szétválasztási szempontokon, nem sikerül egy összetartozó kategóriát a széteséstől s másokkal való egybeelegyedéstől megmenteni. Ez a sorsa a megrögzött büntettesi osztálynak is Maxwellnél. Együttes jellemző ugyanis a megrögzött büntetésekre a megrögzött büntettesi hajlam, melynél fogva szokásosan követnek el bűncselekményeket. E hajlam lehet veleszületett vagy szerzett, aminek megfelelőleg a megrögzött büntetéseseknek különféle árnyalatai adódnak s éppen ezek olvadnak össze más büntetéseseknek hasonló szempontok alapján megkülönböztetett árnyalataival. így megrögzött büntetéseket találunk az *A)* osztály 2., 3., 4., s a *B)* osztály 1. alosztályában, de nemcsak ezek töltik ki az egyes csoportok kereteit; pl. a csavargók jórésze megrögzött, lévén a csavargás a megrög-

¹ Maxwell: Le crime et la société, 1909. 161 —77.

zöttségnek melegágya, mindazonáltal ez nem jelenti azt, hogy nincsenek olyan csavargók, kiknek életmódjukkal összefüggő büntetési hajlamára a megrögzött jelzöt nem lehet ráhúzni. Tehát a megrögzött büntetésekre jellemző általános szétválasztó szempontokon túlmennünk nem tanácsos, mert kategóriánk elmosódottá válik, másokkal részleteiben egybefolyik, bár viszont az is igaz, hogy hasonlókkal érintkezvén, ezeknek természetéből és tulajdonságaiból is hasznos következtetések lennének levonhatók. De nekünk egy, legalább is nagy vonásokban tiszta kategóriát kell magunk elé állítanunk, a homályostól pedig tartózkodnunk, hogy tudjuk, kik ellen kell különleges védelmi taktikánkat megállapítanunk.

A hazai büntetőjogi irodalomban *Angyal* az akaratnak és a kriminalitás tényezőinek egymáshoz való viszonyából indulva a következő osztályozást tárja elénk: I. akaratú büntetettek: 1. epizódbüntetettek, 2. *hajlamos büntetettek*; II. determinált büntetettek: 1. züllött fiatalok, 2. csökkent szellemi értékűek. Míg az epizódbüntetéseknél az akaratérő csak „kizökölt a szociál-etikai kerékvágásból” és ismétlődéstől nem kell félni, addig a hajlamos büntetéseknél (amely kategóriában a megrögzött büntetettek találhatók meg) „az akaratérő a bűnös hajlam folytán mintegy le van kötve”, éppen ezért itt oly büntető intézkedésekre van szükség, melyek „az akarat kötelékeinek feloldására törekszenek s egyben — míg az ismétlődés veszélye fenyeget — a társadalom védelmét szolgálják”.¹

Finkey az épelméjű felnőtt büntetettek körében különböztet: a) az alkalmi vagy pillanatnyi büntetettek, b) a kétes jelleműek és c) a *hivatásos, megrögzött büntetettek* között. Ez utóbbiak „részint születés, öröklött rossz természetük, részint elkeseredett vagy cinikus társadalomellenes jellemük folytán rendes foglalkozás gyanánt követik el a bünteteket, akiket méltán neveznek „közveszélyes” és „társadalmilag javíthatatlan” osztálynak”.²

A bemutatott osztályozások alkalmasak lehetnek a megrögzött büntetéseket a legkülönbözőbb oldalról, más büntetési

¹ Angyal: A magyar büntetőjog tankönyve, 1920. 451—3.

² Finkey: A magyar büntetőjog tankönyve, 1914, 159.

típusokkal szembehelyezve, illetőleg ezekkel kapcsolatban elénk állítani. Mindezek során a megrögzött büntetettek osztálya mint kombinált kategória mutatkozott, amelyet más kategóriák irányában pontosan elhatárolni, amelynek ezekkel való érintkező pontjait határozottan megállapítani nem lehet — itt az úszóhatárok jelenségével van dolgunk. Az adott felfogások megerősíthették amaz állításunkat, hogy *itt olyan közveszélyes, sajátságos típusról van szó, mely közveszélyes veleszületett vagy szerzett büntetést hajlamánál, sajátságos pedig erkölcsi fejletlenségénél és azon gyengült akaratánál fogva, mely nem elegendő az eddig elkövetett bűncselekményekben megnyilvánult és ezeknek a jövőben való ismétlődésére tápot adó büntetést hajlam megfékezésére.* Mindez áll valamennyi megrögzött büntetetre, kik az említett karakterisztikumok szerint egy nagy, más osztályokkal ölelkező kategóriát alkotnak, amelynek egészével szemben kívánatos lenne a kultúrnemzeteket átfogó társadalom különleges védelme. De facto azonban csak ennek a nagy kategóriának magvát tevő csoporttal szemben alkalmaznak az egyes államok büntetőtörvénykönyvei speciális intézkedéseket s így dogmatikus értelemben csak e szűkebb osztály körébe tartozókat nevezhetjük megrögzött büntetetteknek.

III.

Kriminálpolitikai törekvések a megrögzött büntettek ellen*

Történeti visszapillantást vetve, megállapítható, hogy a megrögzött büntettek felé csak az utolsó félszázad alatt terelődött a büntető jogászvilág figyelme. Ennek oka abban kereshető, hogy azelőtt ezeket is egyszerűen visszaesőknek tekintették. *Visszaesés és megrögzöttség a büntetőjogi elbírálás szempontjából rokon fogalmak voltak*, innen aztán, hogy a megrögzött büntettek irányában megnyilvánult bűnügyi politikai törekvések hosszú időn át együtt, majd párhuzamosan haladtak azokkal a tendenciákkal, melyek a visszaesés megakadályozására irányultak s csak az újabb időben tértek el ezek egymástól.

Magára a visszaesés jelenségére régi idők óta felfigyeltek a törvényhozók.¹ Nemcsak a római és egyházi jogban, nemkülönben a germán népjogokban s a francia jogban található a visszaesés általános súlyosító körülményként értékelve — az olasz praktikusok meg éppen tudományosan is foglalkoztak e kérdéssel —, hanem hazánkban is már kezdettől fogva, így Szent István és Szent László királyaink alatt találkozunk olyan törvényekkel, melyek bizonyos bűncselekmények ismétlését fokozatosan súlyosabb büntetésekkel torolják meg. Az 1843. évi javaslat 9. §-a a visszaeséssel kapcsolatban mint súlyosító körülményt említi „a törvényszegőnek bűnbéli megrögzöttségét.”

Mindezek a rendelkezések annak a felismerésén alapulnak, hogy az, aki már volt büntetve és mégis újabb bűncselekményt követ el, veszélyesebb egyénnek tekinthető, mint az, akin csak egyetlen egyért nyugszik a felelősség súlya, következésképen az

¹ Angyal i. m. 467.

ilyennel szemben a megtorlásnak nagyobb méretűnek kell lennie, melynek megállapítása matematikailag történt. Sokáig figyelmen kívül maradt azonban az a manapság már tudományos megfigyelések által is igazolt valóság, hogy *büntettnek újabb elkövetése a veszélyességnek nagyon is különböző voltára mutathat* s így mindazokkal szemben, kik büntetőjogi vonatkozásban visszaesőknek tekinthetők, elhibázott egy azonos szabály szerinti eljárás. Csak az utóbbi évtizedekben, a visszaesők számának gyarapodásáról tanúságot tevő bűnügyi statisztika adatai alapján kezdett fokozatosan érlelődni az a felfogás, hogy a sokszoros visszaesők bizonyos kategóriáival szemben az eddigi rendelkezések hatálytalannak bizonyulván, ezek ellenében a társadalom védelme szempontjából is az eddigiektől eltérőek kívánatosak. E kategóriát azok alkotják, kiknek fogalmát adtuk a megelőző fejezetben s kiknél bizonyos bűncselekmények ismételt elkövetése manapság már nem a tárgyi súly szempontjából, hanem mint közveszélyeségük szimptomája értékeltek.

Igy vált ki a megrögzött büntettek csoportja a visszaesők köréből, így fejlődött az előbbieket az utóbbiak fogalmából. Kapcsolatos volt ez a köz veszélyesség problémájának felszínre vetődésével, mely főleg a *Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület* (Union Internationale de Droit Pénal) kongresszusainak és nemzeti csoportjainak állott érdeklődési középpontjában. E nemzetközi tudományos szerv feladatául tekintvén felkutatni a büntett leküzdésének minél hatásosabb eszközeit, fő programpontjai közé beillesztette a közveszélyes büntettek elleni küzdelem taktikájának kidolgozását. Különösen részletességgel foglalkozott a kérdéssel az 1913-ban Kopenhágában tartott kongresszus, mely arra az eredményre jutott, hogy itt oly rendszer mutatkozik kívánatosnak, mely egybefűzi a visszaesésnek formális kritériumát s a szubjektív értékelést, s amely figyelemmel van arra, hogy szokásos és a társadalomra veszedelmes visszaeső-e az illető büntettes.

Nagy lépésekkel vitte előre a kérdést a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület *magyar csoportja* (1907-ben alakult, akkori tb. elnökei: *Balogh Jenő* és *Wlassics Gyula*, elnöke: *Rickl Gyula*, alelnökei: *Angyal Pál*, *Moravcsik Emil*, *Pekáry Ferenc*), vitái során megnyilvánult az az óhaj, hogy állapíttassanak meg a közveszélyesek különböző osztályai, akikkel szemben nem lehet

elégséges az adott eset tárgyi súlyával és a bűnelkövető alanyi bűnösségével arányban álló határozott tartamú büntetés kiszabása, hanem akik ellenében elengedhetetlenül szükségesek bizonyos határozatlan ideig tartó biztonsági intézkedések.¹ A magyar csoport vitái során kifejeződött eme felfogásnak megnyilatkozását láthatjuk *Balogh Jenőnek* a „közveszélyes büntettek ellen alkalmazható biztonsági rendszabályokról” szóló 1911. évi törvény javaslatában, amelynek még két módosított alakjával találkozunk 1913-ban anélkül, hogy törvényerőre emelkedett volna. Ugyancsak e csoport tudományos előmunkálatainak eredményeként értékelhetjük a „közveszélyes munkakerülőkről” szóló (J)13; XXL t.-c.-eV amellyel immár tételesjogi rendelkezéseket találunk azokkal szemben, kiknek túlnyomó részéből kerül ki a megrögzött büntettek java. A dolgház intézményének bevezetésével e törvény előfutárja volt a megrögzött büntettekre szigorított dolgházat rendelő 1928: X. t.-c.-nek. Ilyképen a magyar csoport érdekéért könyvelhetjük el, hogy az akkor folyó és különböző elvi álláspontoktól fűtött viták hevesességében, az európaszerte egymással viaskodó szellemi áramlatok öröklőkevei között is biztos intuícióval megérezte a kérdésben a gordiusi csomó megoldásának mikéntjét, azt a módot, melyen mint életrevaló alapon indulva a megrögzött büntettek elleni küzdelem mai stádiumáig fejlődött.

Különösen sokat lendítettek a kérdésen és a védelmi taktikának nemzetközi téren való egységesítésén a *Nemzetközi Börtönügyi Bizottság* (Commission Pénitentiaire Internationale) kongresszusai,² melyek a büntetőjog főleg reformra megérett kérdéseinek nemzetközi megvitatása céljából ülven össze, ennek a problémának a megoldását a kriminálpolitikai követelések homlokerébe helyezték. Rájöttek ugyanis egyrészt arra, hogy a sokszoros visszaesők, a társadalmat folytonosan rettegésben tartó kegyetlen gyilkosok, betörőbandák, nemzetközi tolvajok, csalók, hamisítók, zsaroló társaságok stb. száma folytonosan emelkedő tendenciát mutat, másrészt pedig arra, hogy az ilyen egyénekben felhalmozó-

¹ V. ö. Balogh Jenő: A társadalom védelme a közveszélyes büntettek ellen, 1908. 61-7. és Finkey i. m. 499.

² V. ö. Bulletin de la Commission Pénitentiaire Internationale, Mai 1926. No 2.

dott közveszélyességgel szemben a társadalom a XIX. sz. kodifikációjának eredményeként létrejött európai büntetőtvénycönyvek szellemében meg nem védhető. Radikális reform látszott szükségesnek e téren is, így alkalmas volt a kérdés nagyon is arra, hogy bekerüljön a büntetőjogi reformmal foglalkozó nemzetközi börtönügyi kongresszusok programpontjai közé.

E nemzetközi tudományos fórum el nem vitatható érdemeket szerzett azért, hogy az államok büntetőtvényhozásait felrázta tespedésükből, tehetetlenségükből és az egészséges újítás szellemét csepegtette beléjük. Ennek a szervnek köszönhető, hogy a megrögzött büntettek problémája állandóan napirenden maradt. A kultúrvilág kriminálistáinak zöme hamar átlátta, hogy büntetőpolitikai szempontból milyen figyelemreméltó jelenséggel áll szemben. Az elmúlt évtizedek nagy büntetőjogászainak — magyaroknak, óviláginak, újviláginak egyaránt — tekintélyes sora kezelte különös gonddal e kérdést. Hogy mégis a legutóbbi időkig késett a megrögzött büntettekkel szemben tehető intézkedések tekintetében az egységes állásfoglalás — hiszen még 1925-ben a londoni IX. Nemzetközi Börtönügyi Kongresszuson is felvetődött a kérdés és körülötte heves viták folytak,¹ — annak oka abban kereshető, hogy a büntetőjognak bizonyos eszmék lassú ér vényre jutásának folyamatát kellett előbb átélnie. Addig ugyanis két véglet volt: az egyik a középkori büntetőjog a maga igazságtalanul nagy, embertelen büntetéseivel, a másikat a XIX. századbeli modern tételes büntetőjogokban szemlélhetjük, ámeneknek megingathatatlannak vélt alapelvük volt, hogy a büntető igazságszolgáltatásnak fő hivatása a tárgyi súly és az elkövető alanyi bűnösségének arányában kimért határozott tartamú büntetés alkalmazása, úgyhogy éppen a legveszélyesebb egyénekkel szemben nagyon is enyhe szabályok érvényesültek. Ezen büntetőtvénycönyvek alapján a társadalmi védekezés a megrögzött büntettekkel szemben megfeneklett.

Hosszú szellemi harcok következtek a büntetőkódexek hatálytalanságának kérdése körül. A klasszikus iránynak, mely oly hely-

¹ L. az Actes du Congrès Pénitentiaire International de Londres, Août 1925-ben az I. szakosztály 3. és a II. szakosztály 1. kérdését s az ezekkel kapcsolatos rapportokat, felszólalásokat.

telenül merőben jogi nézőszögből tekintette a büntetendő cselekményt, kezdett fölébe kerekedni a társadalmi védelem közérdekű szempontjait homloktérbe helyező pozitív irány. Ennek követői rámutattak a generalizáció tarthatatlanságára (*Angyal* szerint az eddigi irány a büntetéseknak szinte „dédelgetése” volt), s hivatkozva arra az arisztotelészi igazságra, hogy „a nem egyenlőkkel egyenlően elbánni a legnagyobb igazságtalanság”, követelték az individualizáció elismerését és ennek az elvnek alkalmazását kiváltkép a közveszélyes büntetések elleni küzdelemben.

Ugyancsak a pozitív irány követői voltak azok, kik rámutattak arra, hogy a megrögzött büntetések ellen a határozott tartamú büntetések rendszere nem helyes a társadalom védelme szempontjából. Nem helyes pedig azért, mert ha határozott a büntetés, annak esetleges nagyságával már előre számol a büntett elkövetésénél a megrögzött egyén. De nem helyes azért sem, mert a határozott tartamú büntetés lejártaival a társadalom ismét védtelenül áll azzal az egyénnel szemben, kit a börtönben vagy fegyházban lemorzsolts idő aligha tett alkalmassá a társadalmi életre, kiből az elszenvedett büntetés aligha pusztította ki közveszélyes mivoltát s aki alighanem újabb bűncselekmény elkövetésén töri a fejét, ha másért nem, azért, hogy kenyérhez jusson, mert ugyan hol talál munkaalkalmat az ilyen többszörösen büntetett, bűnre hajlamos egyén, kinek van bizalma az ilyennel szemben? A határozott tartamú büntetés nem garancia a megrögzött büntettes javulására, mert ha fel is tesszük, hogy a megrögzöttek nem javíthatatlanok, illetve, hogy közöttük akadnak javulásra hajlamosak, hol az a bíró, ki annyira tisztában tudna lenni a megrögzött büntettes köz veszélyességének fokával, öröklött vagy szerzett büntetési hajlamával, jellemével, egész testi-lelki berendezkedettségével, hogy ítéletében a törvény által megengedett korlátok között megállapíthassa azt a határozott időtartamot, amelyet elégségesnek tart a büntettes megváltozására?

Ezek a főbb megfontolások váltották ki azokat a kriminálpolitikai törekvéseket, amelyek arra irányultak, hogy a megrögzött bűntettesek ellen a határozott tartamú büntetések rendszere helyébe a *relative határozatlan büntetési rendszer* lépjen. Ez a rendszer abban áll, hogy a bíró ítéletében nem állapítja meg a büntetést határozott tartamban, véglegesen, ez csak a büntetés végrehajtás során

kerül eldöntésre, úgy, hogy az elítélt addig tartható vissza, míg a társadalmi életre alkalmassá nem válik, hacsak nem állít fel a törvény maximális határt. Egyik alakja: az indefinite sentence, melynek lényege, hogy a bíró csak a büntetésnem felől határoz, az intézetből kibocsátás felől pedig külön végrehajtó bizottság; másik alakja indeterminate sentence, mely az előbbtől annyiban különbözik, hogy a törvény maximális és minimális időkorlátokat állít fel, amelyekben belül bármikor a kibocsátás tárgyában a felügyelőtanács dönt.¹

A határozatlan tartamú büntetés gondolata *Amerikából* indult ki és ott is talált legelőbb intézményes megvalósulást. Elvben az 1870. évi Cincinnatiiban megtartott börtönügyi kongresszus fogadta el, ily képen indokolván határozatát: „a társadalom azért büntet, hogy megvédje a társadalmat. Mivel pedig a büntetés inkább a tettes, mint a tett ellen irányul, elsősorban s főcélként a tettes erkölcsi újjászületését kell szem előtt tartanunk.”²

Európában a határozatlanság elve sokkal nehezebben tudott híveket toborozni. Ez ugyanis ellentétben látszott állani a klasszikus büntetőjog patinás alapelveivel és aggályokat támasztott a polgári szabadság nézőszögéből. Egyes nemzetközi tudományos egyesületeket tekintve, a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület behatódóbban vizsgálta a határozatlan tartamú büntetésnek a szokásszerű és javíthatatlan büntetésekre való alkalmazásának kérdését. Míg az 1889. évi brüsszeli kongresszus még nem foglalt állást, addig a következő évben Bernben megtartott kongresszus helyes utakon tapogatózott, az 1891. évi krisztianiai kongresszus pedig már majdnem egyhangúlag a határozatlanság elvére helyezkedett.³

A nemzetközi börtönügyi kongresszusokon az elv sokkal hevesebb ellentállásra talált. Csak 1900-ban Brüsszelben tétetett először vizsgálódás tárgyává (première section, quatrième question: „y a-t-il des catégories de délinquants auxquels puisse être appliquée la sentence indéterminée, et comment cette mesure

¹ Angyal i. m. 446-7.

² Horvát th. Dániel: A határozatlan tartamú büntetések a londoni IX. nemzetközi börtönügyi kongresszuson s a büntetések végrehajtása Angliában és Skóciában. Magyar Jogi Szemle, 1926 április. 148.

³ V. ö. Friedmann E.: A határozatlan tartamú ítéletek, 1910. 146. es köv. lapok.

doit-elle être réalisée? »), de a válasz elutasító volt.¹ Ekkor még az európai és amerikai büntetőjogi gondolkozást a világnézetek óceánja választotta el. De 1910-ben a Washingtonban (Amerikában, a határozatlan tartamú büntetések földjén) tartott kongresszus terjedelmes formulázásban újból bonckés alá adta a kérdést és arra hasonló hosszadalmassággal s most már a határozatlanság álláspontjára helyezkedve, hozott határozatot. („1° Le Congrès approuve le principe scientifique de la sentence à durée indéterminée. 2° La sentence à durée indéterminée devrait être appliquée aux personnes moralment ou mentalment anormales . . . etc.”)² Döntő jelentőségű volt a határozatlan büntetések kérdése szempontjából az 1925. évi londoni IX. Nemzetközi Börtönügyi Kongresszus? A feltett kérdés következőképen szólt: „Serait-il possible, et dans quelles limites, d'appliquer le principe de la sentence indéterminée dans la lutte contre la récidive, non seulement en ce qui concerne les crimes graves, mais aussi en toute autre matière?”⁴ (Alkalmazható-e a határozatlan tartamú büntetés és milyen korlátok között a visszaesés elleni küzdelemben és pedig nemcsak a súlyos büntetteket illetőleg, hanem az egész területen?) Tizenkét véleményt adtak — köztük Conti rapportja elméleti szempontokon indulva hevesen ellenezte a határozatlan tartamú büntetés gondolatát is — , hosszú viták folytak úgy a szakosztályi tárgyalások, mint a közgyűlés folyamán, míg végre a Ferri, Horváth stb. által kezdeményezett javaslat elfogadott,⁵ majd kis módosítással határozattá is vált: „La sentence indéterminée est la conséquence nécessaire de l'individualisation de la peine et un des moyens les plus efficaces pour assurer la défense sociale contre la criminalité ...” (A határozatlan tartamú büntetés szükségszerű következménye a büntetés egyénítésének és egyik leghatályosabb eszköz arra, hogy a kriminalitás elleni társadalmi védekezést biztosítsa . . .) A határozat a továbbiakban kimondja, hogy az egyes államok joga maga állapítsa meg, hogy kell-e ennek

¹ Bulletin, 71.

² Bulletin, 95.

³ V. ö. Horváth id. tanulm.

⁴ Première section (Législation), troisième question. Bulletin 110.

⁵ Actes du Congrès. Vol. I. a. 96—116.

a határozatlanságnak bizonyos maximumát megállapítani és szükségesnek ismeri el a feltételes szabadonbocsátás garanciáit.¹ A londoni kongresszus e határozatával le is záródott a vita afölött, hogy a megrögzött büntetettek ellen az államok milyen koncepcióban is alkalmazzák védelmi taktikájukat.

A határozatlanság követelménye *a biztonsági intézkedéshez* vezet. Helyesen állapítja meg Friedmann, hogy a biztonsági intézkedés és a határozatlanság „egy és ugyanazon elvnek, a társadalmi védekezés elvének elválhatatlan postulátuma.”²

Láthatjuk, hogy ma a megrögzött büntetettek ellenében helyesen tehető intézkedések: *a határozatlan tartamú szabadságvesztésbüntetések alakjában alkalmazott biztonsági rendszabályok*. A maga lényegében ilyképen, de törvényenként, illetve javaslatonként eltérő módosításokkal jelentkező ennek a kriminálpolitikai eljárásnak tengelygondolata: a represszió és a túlsúlyban lévő prevenciónak olyképen való összekapcsolása, hogy az a társadalom jogos érdekeivel annak védelme szempontjából összhangban legyen és amellest, hogy a materiális igazságérzetet kielégítse, alkalmas legyen arra is, hogy a büntettest becsületes, munkaszerető, a társadalom szempontjából hasznos emberré átalakítsa.

Ebben az elgondolásban a modern bűnügyi szociológiai felfogás érvényesül a maga tisztaságában, vagyis az az irány, amely a büntetőjog feladatának oly intézmények kiépítését tekinti, amelyek által a társadalom hatályosabb megvédése valósul a társadalomellenes magatartásiakkal szemben. Ez a társadalomvédelmi felfogás célja elérésére oly büntetési eszközökkel törekszik, mint erős pillérekkel alátámasztani a büntető igazságszolgáltatás épületét, amelyeknek társadalombiztosító jellegük domborodik ki. Ilyenek a megrögzött büntetettek ártalmatlannátételét, átalakítását célzó biztonsági intézkedések is.

A megrögzött büntetettekkel szemben évtizedek óta európa-szerte, sőt ezen túl is megnyilvánuló kriminálpolitikai törekvések során a legkülönbözőbb alakban forrottak ki vagy vannak a kialakulás folyamatában a büntetési kategóriánk ellen irányuló biztonsági intézkedések. *Franciaország* a visszaesőkről szóló

¹ Bulletin, 110.

² Friedmann τ. m. 127.

1885. évi törvényben a relegáció alakjában testesíti meg a biztonsági őrizet eszméjét a közveszélyes büntettek ellen (életfogytiglani gyarmatbaszállítás); ugyancsak ebből az évből ered az Ohio-állambeli törvény a szokásos büntetésekről (Habitual Criminal Act), példáját követi *Massachusetts* (1887), *Kentucky* (1898), *New-York* (1907) és számos más északamerikai állam határozatlan időre szóló (életfogytiglani) biztonsági intézkedéseivel. 1892-ben *Portugália* is bevezeti a megrögzött büntettek biztonsági Őrizetét. A *norvég* büntetőtörvénykönyv azokra, kikre az esküdtek megrögzött büntetési mivoltukat kimondták, utólagos biztonsági letartóztatást konstituál, megállapítván annak maximumát és minimumát is (1902). Bár számos lényeges eltéréssel, mégis hasonló vágásban halad az *angol* Prevention of Crime Act (1908) behozván a közveszélyes büntettek utólagos őrizetét (preventive detention). *Svájc* 1893-tól több btk. javaslatot dolgozott ki s mindegyik ugyanabban az elgondolásban törekszik a biztonsági rendszabályokat a szokásos büntettekre alkalmazni; az 1919. évi javaslat külön e célra szolgáló intézetben végrehajtandó s a szabadságvesztésbüntetés helyébe lépő biztonsági őrizet rendel.

Amint az eddig említett államok törvényei, illetve törvényjavaslatai sem tartalmazzak egymást fedő rendelkezéseket, hanem más és másképen akarják értékesíteni a megrögzött büntettek ellen irányuló társadalmi védekezést szolgáló eszméket, úgy az 1912. évi *osztrák* javaslat is ezektől eltérő ismérvek alapján tekinti közveszélyesnek a büntettest és kívánja az ilyenekre alkalmazni a minimumában és maximumában is meghatározott biztonsági őrizetet. Míg az 1900. évi *németbirodalmi* Vorentwurf és az 1913. évi Entwurf a hivatásos és szokásos büntettek ellen fegyházat javasol, az 1919. évi btk. javaslat már áttér a büntetést kiegészítő biztonsági intézkedés rendszerére. Az 1911. évi *szerb* btk. javaslatban azt találjuk, hogy a bíróság elrendelheti a megrögzött büntettestnek utólagos biztonsági őrizetben abszolúte határozatlan ideig való visszatartását. Az 1918. évi *svéd* btk. javaslat a nagyon megszorított ismérvek alapján közveszélyesnek talál egyént közveszélyessége idejére büntetés helyett internáló táborban kívánja elhelyezni. *Nálunk* az 1928. X. t.-c. szigorított dologháznak nevezett, határozatlan tartamú büntető és biztonsági

jellegű intézkedést rendel a megrögzött büntettek ellen,¹ Végül az 1930. évi *olasz* büntetőtörvénykönyv a szokásos, hivatásos és hajlamos büntettek ellen a rendes elkülönítést követő, relative határozatlan tartamú biztonsági intézkedés alkalmazását írja elő.

(A vonatkozó nemzetközi védelem fejlődése, hatályossága szempontjából nevezetesebb tételesjogi rendelkezések a jogösszehasonlítás során részletesebb kifejtésre fognak találni. Az itt adott rövid sematikus felsorolásnak célja annak bemutatása volt, hogy míg egyfelől az egyes államok büntetőrendszerei, illetőleg btk. javaslatai egymástól eltérő védelmi taktikát mutatnak a megrögzött büntettek irányában, addig másfelől e védelmi taktikák ugyanannak az elgondolásnak különböző hajtásai, hogy tudniillik a jogbiztonság megóvásának, a társadalom megvédésének érdeke szempontjából az ilyen közveszélyes elemekkel szemben elengedhetetlennek mutatkozik a biztonsági intézkedés alakjában alkalmazott határozatlan tartamú szabadság vesztésbüntetés.)

E biztonsági intézkedések kialakulása során több vitás kérdés merült fel, melyek ugyancsak sokat tárgyalt problémái voltak a tudományos irodalomnak és a nemzetközi összejöveteleknek.

Egyik ilyen kérdés, hogy vajjon a megrögzött büntettek ellenében tehető biztonsági intézkedések *külön büntetés kiállása után vagy e büntetés helyett* alkalmaztassanak? E tekintetben a vélemények, elméleti, főként azonban gyakorlati szempontoktól irányítva, megoszlottak. Egyesek ugyanis a büntetést tisztán mint megtorló, az igazságosságot szolgáló, a biztonsági intézkedést viszont mint csakis a társadalom védelmét célzó eszközt tekintik s minthogy az előbbiről lemondani nem akarnak, a társadalomvédelmi gondolat pedig a mai modern irányzatban el nem ejthető, ezek a rendes büntetés kiszabásának és végrehajtásának fenntartásával a biztonsági intézkedés járulékos természetét

¹ *Kína* 1928-as btk-e. bár bizonyos vonatkozásokban szerkesztőinek modern felfogásáról tanúskodik, nem tartalmaz külön rendelkezéseket a megrögzött büntettekkel szemben. A 65—68. art. szól ugyan a visszaesésről s a visszaesők büntetését egy meghatározott kulcs szerint számtani alapon rendeli kiszabni, de nem emeli ki a visszaesők közül a mi kategóriánkat. („Code Pénal de la République de Chine” promulgué le 10 mars 1928, entré en vigueur le 1-er sept. 1928. Traduit par Jean Escarra. Paris, 1930.)

kívánják. Hogy ne menjünk messzebb, tekintsünk egy-két rap-
port-t, melyet 1925-ben a londoni kongresszuson terjesztettek
elő. *Brodrick*, a Wight szigetén Camphillben elhelyezett biztonsági
őrizet mellett szervezett „Advisory Committee” tagja, elhibázott-
nak tartaná a rendes büntetésbe beolvasztani a biztonsági őrizet-
tet, amelynek véleménye szerint sokkal enyhébbnek s több kényel-
met nyújtónak kell lennie; a kettő között határozott különbség
teendő, egyik sem ejthető el a társadalmi védelem szempontjából,
ugyanis manapság nem szokásosak a hosszú tartamú penal servi-
tude büntetések s úgy gondolja, hogy’ a bíróságok nem vezetnek
be azt újra biztonsági őrizet álarcában, csak akkor, ha abban
a meggyőződésben vannak, hogy e biztonsági őrizet a penal
servitudetól lényegesen eltérő jellegű.¹ *Roux* strassburgi egyetemi
tanár hangsúlyozza, hogy a büntetés a bűnöző megfélemlítését
célózza, a biztonsági rendszabály pedig a társadalom megvédését
és a büntetett társadalmi felemelését, e két különböző, bizonyos
pontig ellentmondó cél nem követhető egyidejűleg, következé-
sképen a biztonsági intézkedés nem helyettesítheti a büntetést,
csak követheti azt.²

Ezzel szemben mások arra az álláspontra helyezkednek,
hogy a megrögzött büntetésekre ne szabjanak ki külön bünte-
tést s ne alkalmazzanak e mellett még biztonsági intézkedést;
gyakorlati nézőszögből szemlélve a kérdést, a társadalom érdekét—
melynek hatályosabb megvédése sürgeti éppen a reformot —
sokkal inkább szolgálná a büntetés helyébe lépő biztonsági intéz-
kedés. Nem elképzelhetetlen ugyanis az olyan büntetésszerű jog-
következmény, melyből kiküszöböltetett mindaz, ami a szoros
értelemben vett büntetésben kerékkötője annak, hogy a bün-
tettes megjavuljon s ismét munkás tagja lehessen a társadalom-
nak és amely magában foglalja azokat az eszközöket, amelyek
így együttesen lehetővé teszik a társadalom fokozottabb bizton-
ságát. Es nem elérhetetlen az olyan biztonsági intézkedés, melyet
akképen konstruálhatunk meg, hogy az ne csak a társadalom
védelmére szolgáljon kizárólag, hanem általa a büntetett elnyerje
büntetését is és így az ne pusztán célszerűségi, hanem igazságos-

¹ Actes du Congrès, Vol. III. 16-7.

² Actes du Congrès, Vol. III. 73-4.

sági jogkövetkezmény is legyen. A klasszikus büntetőjog büntetésének helyébe lépő eme biztonsági intézkedés méltán kaphatja ezt az elnevezést, miután biztonsági szempontokat szolgáló jellege domborodik ki benne legelső sorban s éppen a társadalom megvédése indikálja az eddigi büntetési rendszertől való eltérést. A represszív és preventív erőket egyaránt magában rejtő ilyen intézkedés lehetővé teszi, hogy az az idő, melyet a bizonyos időtartamban kiszabott büntetés kiállása foglalna le, ha azt külön követné a biztonsági Őrizet, már felhasználtassák a megrögzött büntetett megjavítására s így éveket ad neki vissza; szükségtelemmé válik két intézkedés végrehajtása; így megóvhatók más, nem megrögzött büntetettek, ezeknek kártékony hatásától; általa jobban lehetővé válik az individualizáció a végrehajtás során és még számtalan előnye lehetne felsorolható annak, ha a biztonsági intézkedés nem külön büntetés után, hanem ennek helyébe lép. Ezt a megoldást teszi magáévá az 1928: X. t.-c., a legtöbb északamerikai állam s továbbá az 1918. évi svéd s az 1919. évi svájci javaslat. Bár több európai állam vonatkozó törvénye, illetve törvényjavaslata a másik állásponton van — így az 1885. évi francia törvény, a norvég büntetőtörvénykönyv, az angol Prevention of Crime Act, az 1909. évi osztrák, 1911. évi szerb, az 1919. évi német javaslat, az 1930. évi olasz büntetőtörvénykönyv —, ez még nem bizonyítja annak helyesebb voltát. *Lord Cave*, Anglia akkori Lord Chancellorja szerint annak, hogy a preventive detention-nek Angliában eddigelé csak a társadalmat védő hatása volt, viszont a megrögzött büntetett átalakító hatása mindezeig elmaradt, az az oka, hogy a biztonsági őrizetet megelőzi a büntetett megjavítani képtelen, sőt azt számítóvá, alakoskodóvá, még raffináltabbá tevő penal servitude.¹ *Andrews*, a camphilli „Advisory Committee” elnöke is hibáztatja az angol bűnügyi politikát, mely a megelőző fegyházbüntetéssel úgyszólván kiöli az azt követő biztonsági őrizet reformáló hatását. A fegyházbüntetés ideje alatt felhalmozódott keserűség nem egykönnyen oszlik el a biztonsági őrizet kezdetével.² *Horváth Dániel* igazságügyi miniszteri tanácsos szerint — ki a megrögzött bün-

¹ Actes du Congrès, Vol. I. a, 412—3.

² Actes du Congrès, Vol. III. 9.

tetésekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmazó törvényünk előkészítő munkáinak oroslánrészét végezte s így a kérdéskomplexumnak alapos ismerője — helyesebbnek mutatkozik pusztán a biztonsági intézkedésnek más büntetés kizárásával történő alkalmazása. A kérdésben elfoglalt ez az álláspontja kifejezésre jutott a londoni kongresszuson adott véleményében is: kívánatosabb ez a megoldás már az elítélt szempontjából is, mert mindjárt ugyanazok a funkcionáriusok kezdenek meg erkölcsi újjáalakításának, a rendszeres dolgozáshoz szoktatásának munkáját s így megtakarítható az elítéltnak egy más intézetbe való áthelyezésével járó morális felindulás. Ilyképen lehetővé válik a megrögzött büntetéseknél a többi büntetést megrontó hatásának kiküszöbölése is.¹

Másik ilyen sokat vitatott kérdés volt, hogy vajjon *a biztonsági intézkedést a megrögzött büntettes ellen bíróság rendelje-e el?* A klasszikus büntetőjog korában az volt a felfogás s ennek még ma is van itt-ott egy-egy képviselője, hogy a büntető igazságszolgáltatás feladata csupán a büntettes alanyi bűnösségének s az általa elkövetett büntetendő cselekménynek mérlegelésére és a büntetőtörvénykönyv értelmében ennek megfelelő büntetés kiszabására szorítkozik. Azoknak az intézkedéseknek megtételére pedig, melyeket a társadalom biztonsága parancsolóan követel a közveszélyességet magukban hordó megrögzöttekkel szemben, nem a bíróság, hanem a közbiztonsági rendészeti hatóság hivatott. A reformmozgalmak megindulása után a feltett kérdésnek különösebb jelentősége ott volt, hol a vonatkozó javaslatok a biztonsági intézkedést a megrögzött büntettesek ellen külön büntetés kiszabása után kívánják alkalmazni. Ott ugyanis, ahol a biztonsági intézkedés a büntetés helyébe lép, magától értetődőleg a bíróság szabja ki azt, lévén az ilyen intézkedés is büntetés, csak-hogy olyan, melyhez pluszként járul a társadalmat hatályosabban védő s magát a megrögzött büntettest javítani törekvő karaktere. Itt elméleti szempontból elengedhetetlen, de az előbb. említett helyeken is fölötte kívánatos, még pedig elsősorban gyakorlati nézőszögből, hogy bíróság rendelje el a biztonsági intézkedést. Ha a kérdést a terhelt oldaláról vizsgáljuk, a bifurkáció aggályokat

¹ Actes du Congrès, Vol. III. 51.

támaszthat az egyéni szabadság szempontjából, nevezetesen a biztonsági intézkedés a személyes szabadságnak a büntetésnél huzamosabb tartamú elvonását jelenti; helyesen jegyzi meg az 1923. évi büntetőnovella javaslat miniszteri indokolása, hogy „a terhelt a bírói eljárás garanciáitól éppen ott foszthatnék meg, ahol tettének és megrögzött büntettes egyéniségének, vagyis közveszélyességének felette súlyosabb jogkövetkezménye kerül alkalmazásba”.¹ Helyesebb a munkaökonómia szempontjából is, ha a bíróság rendeli el a biztonsági intézkedést; miért járjon el ugyanis két hatóság ugyanabban az ügyben, ha ugyanazt egy hatóság is el tudja érdemlegesen intézni?

A fejtegetésünk tárgyát képező kérdés felmerült az ismételten említett londoni kongresszuson is és a következő formulázásban állítattott az ott résztvevő büntetőjogászok elé: „Si l'on admet le système d'une détention spéciale comme un moyen de répression à l'égard de certains récidivistes, par quelle autorité cette détention doit-elle être prononcée et comment doit-elle être exécutée?” (Ha a különleges letartóztatás — biztonsági őrizet — rendszerét a represszió eszközeként bizonyos visszaesőkkel szemben megengedjük, melyik hatóság rendelje el ezt a letartóztatást és hogyan kell azt végrehajtani?) Természetesen a kongresszus a fentebb kifejtett álláspontra helyezkedett, kimondván: „La détention spéciale devra être ordonnée par les autorités judiciaires.” (A különleges letartóztatást bírói hatóságok rendeljék el.)²

A londoni kongresszus evvel kapcsolatban, a feltett kérdésekből kiolvashatóan végrehajtási részletkérdésekkel is foglalkozott, így, amint már fentebb ismételten fejtegettük, hogy közveszélyes büntettest kategóriánkkal szemben a büntető igazságszolgáltatás hivatása oly intézkedések alkalmazásbavétele, melyelv elsősorban preventív jellegűek, de amelyek a büntettes esetleges javítására is alkalmasak, úgy a kongresszus is hangsúlyozta, hogy a biztonsági őrizetnek elsősorban preventív célt kell szolgálni, de e mellett a lehetőséghez képest az átalakító befolyásolásnak

¹ Min. ind. 42.

² Deuxième section (Administration), première question, Bulletin, 112.

(influence réformatrice) is helyet kell engedni. Éppen ezért kimondta, hogy az ilyen biztonsági őrizetnek szabályai ne legyenek olyan szigorúak, mint a közönséges büntetések fegyelmi szabályai. Továbbá kimondta e helyütt is azt, hogy a biztonsági őrizet idejének határozatlannak kell lennie. Ez utóbbi kérdéssel kapcsolatban felmerült a feltételes szabadságra bocsátásnak az T. szakosztály 3. kérdésében érintett garanciális problémája is. E tekintetben úgy határozott, hogy a „miniszternek vagy valamely más illetékes hatóságnak, minden intézetben egy véleményező bizottságtól támogatva, jogában kell állani, hogy helyet adjon a feltételes szabadonbocsátásnak és legyen köteles ez ügygel időről-időre foglalkozni is.”¹

Az elmondottakból látható, hogy a megrögzött büntetések elleni küzdelem az egész kultúrvilágot érdeklő kérdés, amelyet évtizedek óta hánytorgatnak, s amelynek megoldásával kapcsolatban számtalan részprobléma merült fel. A tendencia: páratlan megelőzési, társadalomvédelmi intézményt létesíteni. Ma a köz-felfogás annak az iránynak kedvez, mely úgy gondolja, hogy ez csak a határozatlan tartamú büntetésszerű és biztonsági jellegű intézkedések rendszerén építhető fel. Megállapítható, hogy az ily elgondolásban valósult reformok az azelőtt érvényben volt büntető intézkedéseknél kétségtelenül nagyobb hatályossággal kecsegtetnek a megrögzött büntetésekkel szemben, mégis mindezek abszolút helyessége felől kételkednünk kell. Az ilyen minden tekintetben célravezető, kifogástalan intézmény, mely úgy az elméleti, mint a gyakorlati szempontokat kielégíti, csak eszményi valami, melyre azonban a tudománynak és törvényhozásoknak reform-sürgetésekkel, módosításokkal valóban törekedniük kell. Az ilyen intézmény, amelynél jobb el sem képzelhető, csak gondolatbeli absztrakció és nem egyéb.

¹ Bulletin, 112—3.

IV.

Jogösszehasonlítás*

Jelen fejezetünk feladata, hogy a kultúrvilágot alkotó államok egyikének-másikának a megrögzött büntetésekre vonatkozó törvényes rendelkezéseit bemutassa és a hely szűk voltához mérten itt-ott kritikai méltatást is adjon. Mindenekelőtt a magyar joggal kell megismerkednünk, mint amely hozzánk legközelebb álló. A külföldi jogból csak szemelvényeket, jogtörvédeket adhatunk; az összes idevágó rendelkezések, javaslatok ismertetése, analízisének nem férne meg ez értekezés szűkreszabott korlátai között, így többek között csak Franciaországnak a joga kerül bemutatásra, mely ebben a kérdésben az újítás terén előljárt; utána külön taglaljuk a kontinentális jogrendszerektől olyannyira elütő angol jognak idevágó rendelkezéseit, melyeknek végrehajtási része keltheti fel figyelmünket; végül pedig az 1930. évi olasz büntetőtörvénykönyvet fogjuk látni, mint amely a tárgyunkat érintő legújabb rendelkezéseket tartalmazza.

1. A magyar jog.

A magyar törvényhozás, felfigyelve egyes nagynevű kriminológusaink által több, mint két évtizede felkapott reformtörekvésekre, nemkülönben egyes külföldi törvényhozások megmozdulására, tudományos egyesülések állásfoglalására, továbbá maga is ráeszmélve büntetőtörvénykönyvünknek a megrögzött büntetésekre szemben való hatálytalanságának tenyérére: megalkotta az 1928: X. t.-c.-et és ennek „A megrögzött büntetésekről” szóló harmadik fejezetében (36—47. §) e büntetési kategóriával szemben a büntető igazságszolgáltatást új alapokra fektette.

A törvény alap gondolata, mint azt a miniszteri indokolás megállapítja, hogy a „megrögzött büntetésekkal szemben a büntető igazságszolgáltatásnak első és fő hivatása nem az, hogy az adott eset tárgyi súlyával s az elkövető alanyi bűnösségével arányban álló határozott tartamú büntetést szabjon ki, hanem az, hogy az ily büntetessel szemben a bíróság oly büntetést alkalmazhasson, amely ártalmatlanná tételükre s így velük szemben a társadalom megvédésére is alkalmas.”¹ Ennek a célnak megfelelő ilyen büntetést vélt a törvényhozó felismerni, mikor a 36. §-ban úgy rendelkezett, hogy „*a bíróság ítélettel határozott tartamú szabadságvesztésbüntetés kiszabása nélkül szigorított dologházba utalja*” a megrögzött büntettest.

Arra a kérdésre, hogy a törvény szempontjából ki tekinthető megrögzött büntettesnek, azaz ki utalható szigorított dologházba, a feletetet a megrögzött büntettest *tételesjogi fogalmát* megállapító 36. § adja. Eszerint megrögzött büntettest az, „*aki az élet, a szemérem vagy a vagyon ellen különböző időben és egymástól függetlenül legalább három büntetést követett el*” . . . és a bíróság „*megállapítja róla, hogy az utolsó és az azt közvetlenül megelőző büntetést öt éven belül követte el és, hogy bűncselekményeket üzletszerűen követ el vagy bűncselekmények elkövetésére állandó hajlamot mutat.*” Tehát a törvény szempontjából a megrögzött büntettségnek két elmaradhatatlan kelléke: *a)* a törvény által megjelölt kategóriákba tartozó legalább három büntetést elkövetése és *b)* az elkövető megrögzött büntettesti hajlama (az üzletszerűséget ennek eredményeként értékelhetjük, így nem tartjuk szükségesnek ennek alternatív feltételként való felemlítését, mint azt a törvény teszi).

A büntettest megrögzött mivoltának alanyi és tárgyi bizonyítékait állapítja meg a törvény. Az *alanyi bizonyítékok*: az utolsó és az azt közvetlenül megelőző büntettestnek öt éven belül való elkövetése, (az e kategóriához tartozók ugyanis gyors egymásutánban követik el a büntettesteket), továbbá magának a terheltnek egyénisége, életmódja, életviszonyai, a bűncselekmények elkövetésének körülményei, (a 37. § 2. bekezdése kifejezetten rendeli e körülményeknek figyelembevételét a terhelt megrögzött büntettesti mivoltának megállapításánál). *A tárgyi bizonyítékok*: a meghatározott

¹ Min. ind. 311.

körbe eső, egymástól időbelileg is függetlenül elkövetett legalább három büntett. A törvény azért határol itt körül csak három bűncselekménycsoportot, nevezetesen az élet, a személyem s a vagyon ellen irányuló büntettek kategóriáit, mert egyfelől a megrögzött büntetéseknél a hajlandóság nem általában büntettek elkövetésére irányul, hanem csak bizonyos meghatározott körbe tartozókra, másfelől a társadalom éppen az említett jogilag védett érdekek ellen fordított büntettek elkövetésére hajlamos megrögzöttektől szenved legtöbbet (beszédes adatokkal szolgál e tekintetben az Országos Bünygyi Nyilvántartó Hivatal) s így ezekkel szemben igényel a társadalom hatályosabb védelmet.

Annak, hogy a törvény büntettet ír elő s nem elégszik meg vétségek elkövetésével a megrögzöttség megállapításánál, külön garanciális jelentősége van. A terhelt megrögzött büntettesi mivolta feltételeinek megállapításánál ugyanis a törvény tekintettel volt az egyéni szabadság követelményére, melynek többrendű garanciáit látjuk; ilyenek a büntettes megrögzöttségének említett alanyi és tárgyi bizonyítékai, továbbá az a garanciális rendelkezés, hogy szigorított dologházba csak kir. törvényszék utalhat be büntett miatt indított bűnvádi eljárás folyamán hozott ítélettel, (az egyéni szabadság ily tartósabb korlátozásával járó intézkedést közigazgatási hatóság, de még kir. járásbírótság sem tehet.¹

Figyelemreméltó, hogy a törvény *nem kíván büntettség et.* csak a büntettek elkövetését, amit a javaslat miniszteri indokolása ilyképen okol meg: „a közérdek kellő védelmével nem volna összeegyeztethető, hogy büntettség megkívánásával éppen azokkal a büntettekkel szemben követeljünk több tárgyi bizonyítékot, akik elég ügyesek és ravaszok voltak ahhoz, hogy korábbi büntetteik elkövetése után kijátsszák a büntető igazságszolgáltatást s akik rendszerint a legveszélyesebbek”.² Ám itt felmerülhet a kérdés, hogy ha a terhelt cl is követte a megkívánt büntetteket, anélkül azonban, hogy bármikor azelőtt büntetést szabályszerűen végrehajtottak volna rajta, vajjon hol a biztosíték, hogy szükséges-e ellenében a megrögzött büntettek büntetése s nem elég-

¹ V. ö. az 1923. évi büntetőnovella javaslat min. ind. 45.

² 1023. évi bn. jav. min. ind. 45.

séges-e a társadalom védelme s a büntettesnek meg javulása szempontjából a rendes szabadságvesztésbüntetés? Hiszen az ilyen még nem élt át börtön- vagy fegyházbüntetést a maga fagyosságával, melynek emléke csak vissza kell, hogy rettentse az egyént újabb bűncselekménytől, hacsak veleszületett vagy szerzett hajlama nem űzi őt szinte ellenállhatatlan erővel büntettek ismételt elkövetésére. Erre azonban az a felelet adható, hogy bár a büntetés kiállása ellenére való bűnözés megkívánása lenne a megrögzöttségnek a legkézzelfoghatóbb jele, mégis három meghatározott fajtájú büntettnék különböző időben és egymástól függetlenül való elkövetése is majdnem teljes bizonyossággal enged következtetni az illető megrögzött mivoltára, annyival is inkább, mert a hasonló jellegű büntettek bizonyos irányú lelki elferdültségnek, hajlamosságának megnyilatkozásai. Így a társadalom érdekével semmiképen sem lenne összeegyeztethető, ha egyesek személy- és vagyonbiztonságát kockáztatnák azáltal, hogy az ilyenekkel szemben nem kerülne alkalmazásba a megrögzött büntettesek ellenében szükségesnek felismert s a szabadság tartósabb korlátozásával járó biztonsági intézkedés. A társadalom érdeke mindenesetre előbbre helyezendő azon egy-két, még büntetlen előéletű egyén érdekénél, ki a kérdéses bűncselekményeket elkövette s ki megrögzött büntettesként lesz kezelve, anélkül azonban, hogy tényleg az lenne. Azonban a törvény gondoskodik arról, hogy még elvértve se forduljanak elő ilyen esetek, azáltal, hogy a bíróságnak széles mérlegelési jogot biztosít, mikor a terhelt egyénisége, életmódja, életviszonyai, a bűncselekmények elkövetésének körülményei figyelembevételét előírja (37. § 2. bek.). Ha ugyanis a bíróság ezek egybevetése után azt találja, hogy az illető a kérdéses bűncselekményeket nem megrögzött mivoltából folyóan követte el, biztonsági intézkedés alkalmazása helyett rendes szabadságvesztésbüntetést szab ki ítéletében.

Ha tehát a büntetlen előéletű egyén is már megrögzött büntettesnek minősíthető a törvény szempontjából — ha egyébként az előírt kellékek fennállnak — mennyivel inkább annak tekinthető a terhelt, ha a megrögzöttség szempontjából tekintetbe jövő egy vagy több büntett miatt már előzőleg is jogerősen el volt ítélve és a kiszabott büntetéseket egészben vagy részben végre is hajtották. (V. ö. 38. § I. bek.)

A társadalmat a megrögzött büntettekkel szemben megvédeni hivatott intézmény a törvény terminológiája szerint: a *szigorított dologház*, amely névrokona a tőle egyébként lényegében különböző s az 1913: XXI. t.-c-ben a közveszélyes munkakerülők részére létesített dologháznak.¹ A szigorított dologház elnevezésben kifejezésre jut az a gondolat, hogy a büntető igazságszolgáltatás ugyanakkor, mikor az ide bekerült megrögzött büntettek-től a társadalmat szabadságuk elvonásával kívánja megvédeni, egyúttal arra is törekszik, hogy rendszeres dolgoztatással munkás emberekké formálódjanak és ezáltal eltérítsenek eddigi közveszélyes életmódjuktól. A szigorított dologházi őrizet büntető és biztonsági intézkedés természetével bír. Kiemeli ezt már az 1923. évi büntető javaslat miniszteri indokolása is,² maga a törvényjavaslat azonban nem domborította ki eléggé a szigorított dologházba utalás büntetésének elsősorban biztonsági intézkedés jellegét; ez volt éppen egyik oka annak, hogy az 1928: X. t.-c. harmadik fejezetének egyes §-ai az 1923-as javaslattól eltérően szövegeztettek.³

Az, hogy a szigorított dologházi őrizetnek *büntető jellege* is van, kitűnik abból, hogy az nem „követi a rendes büntetést, hanem mint az elbírálás alá eső bűncselekmények jogkövetkezménye kerül alkalmazásba, továbbá kitűnik a törvény azon rendelkezéseiből, melyek értelmében „a szigorított dologházba utalása és végrehajtása az elítéltre ugyanazon jogkövetkezményekkel jár, amelyeket a törvény a fegyházbüntetéshez fűz” (41. §) az ide utalt megrögzött büntettesre a fegyházbüntetés végrehajtására megállapított szabályokat kell alkalmazni mindaddig, míg a szigorított dologházak szervezetét és rendtartását szabályozó igazságügyminiszteri rendelet ki nem adatik⁴ (43. § 2. bek.). Mégis ez nem jelenti azt,

¹ A közönséges dologházi és a szigorított dologházi őrizet közti különbséget illetőleg 1. dr. Szöllösy Oszkár: Magyar Börtönügy című munkáját. (1930, 221—2.)

² 45. old.

³ V. ö. min. ind. 320-

⁴ A szigorított dologházi őrizet végrehajtására külön szabályozás ezideig még nem történt. A 9440/1928. és 9441/1928. I. M. sz. rendeletek adnak ugyan valamelyes idevágó utasításokat, így a szigorított női dologház helyiségeit illetőleg, mindaddig azonban, míg részletes szabályozás

mintha a szigorított dologházba utáltakon fegyházbüntetést hajtának végre; az idekerült büntettek nem fegyencek, de nem is tehető közöttük különbség oly értelemben, mintha egyesek foglyok, mások rabok, illetve fegyencek lennének. Ezek mind szigorított dologházi őrizetre ítélt megrögzött büntettek, kikkel szemben ugyanazon szigorított dologházi büntetés ugyanazon szabályok (t. i. az 1928: X. t.-c. vonatkozó §-ai és az említett kiadandó miniszteri rendelet szabályai) szerint egységes módon kerül végrehajtásra.¹

Mégis a szigorított dologházi őrizet elsősorban *biztonsági intézkedés* jellegével bír; hangsúlyozza ezt, mint említettük, maga a törvény intencióját visszaadni hivatott miniszteri indokolás, de erre mutat a szigorított dologházi őrizetnek a rendes szabadságvesztésbüntetéssel való szembeállítás is (36. §), valamint mindaz a rendelkezés, mely egyrészt a társadalom fokozottabb biztonságát, másrészt a szigorított dologházba utalt megjavítását célozza. (Megjegyzendő, hogy a büntettes megjavítására irányuló törekvés hatásában közvetve preventív jellegű is.) E kettős célt szolgálja a szigorított dologházi őrizet határozatlan tartama, (ez a leglényegesebb eltérés a rendes szabadságvesztés büntetéssel szemben), mely addig tart, míg a megrögzött büntettes olyan javulást nem mutat fel, melynek alapján bizton remélhető, hogy a közbiztonságot most már nem fogja veszélyeztetni s munkás életet fog folytatni. (45. § 1. bek.)

Annak, hogy ilyen remény valaha is jogosan táplálható legyen, feltétele, hogy a megrögzött büntettest szigorított dologházi őrizete alatt e munkás életmódra előkészítsék, a társadalom érdekeivel megegyező, rendes életre neveljék, következésképpen közveszélyes magatartásának, büntetesi hajlamának lelki rugóit megfelelő eszközökkel kiirtsák vagy legalább is annyira letompítsák, hogy a bűnös akarat megnyilvánulási törekvéseit a jövőben ellensúlyozhassák az ezek elnyomására irányuló ellentétes akaratki nem adatik, a szigorított dologházba utáltakra továbbra is a fegyházbüntetés végrehajtására kiadott utasítások, szabályok vannak érvényben (kényszeralkalmazás tekintetében is a fegyencekre vonatkozó szabályok az irányadók).

¹ V. ö. min. ind. 321.

hullámok. Ezért a 43. § 1. bekezdése így rendelkezik: „a szigorított dologházba utáltakat munkás és rendes életmódhoz kell szoktatni; őket munkával oly módon kell foglalkoztatni, hogy valamely foglalkozást annyira elsajátítsanak, hogy szabadságuk visszanyerése után abból megélhessenek.” Ezáltal a törvényhozó oly célra törekszik a szigorított dologházzal, melyet a rendes szabadságvesztésbüntetések kitöltésére szolgáló büntető intézetekkel elérni alig lehet. Kiváló fontosságú intézkedés ez; lehetővé akarja tenni a megrögzött büntetettek számára bizonyos foglalkozási (kézműipari) ágakban való kitanítatásukat, a munka megkedvelését, s a becsülettel végzett munka gyümölcséből való életfenntartás erkölcsi örömeinek megismerését. Persze ez nagyon utópisztikusán hangzik, ha meggondoljuk, hogy a megrögzött büntetettek olyan erkölcsi érzék nélküli egyének, kiket velük született vagy szerzett hajlamuk szinte ellenállhatatlan erővel hajt büntettek elkövetésére; viszont azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy gyakran a munka nem ismerése, bármilyen foglalkozási ágban mely teljes járatlanság, (az olyan dologtól, szolgai munkától pedig, melyet bármilyen tanulatlan egyén elvégezhetne, való legyőzhetetlen irtózás) az oka annak, hogy egyesek a megrögzött büntetési pályára sodródnak. Az ilyenekkel szemben pedig talán nem hiába valók a fentebb említett törekvések. Itt viszont újabb nehézségek merülnek fel. Így vegyük, hogy a megrögzött büntetett a szigorított dologházból csakugyan megjavultam valamely foglalkozást elsajátítva kikerül az életbe, előbb a feltételes, utóbb a végleges szabadság állapotában, itt azonban szemben találja magát a társadalomnak a büntetett előéletű egyént bojkotáló magatartásával. A rendészeti szervek túlságba vitt ellenőrzésükkel felhívják a munkaadó s a munkástársak figyelmét a szigorított dologházból kikerültnek büntetett előéletére, veszélyes voltára, mire ezek az illetőt elbocsátják, illetve maguk közül kiüldözik. Hiába tanulta ki az illető foglalkozási ágát, abból megélni nem tud, a szükség újra csak büntettek elkövetésére üzi. Hogy ez megakadályoztassék, olyan messze már nem nyúlhat a büntetőtörvénykönyv segítő keze, kiesnék szerepéből, ha társadalmi előítéleteket, ösztönös védekezési magatartásokat is regulázni törekednék. Itt csak az ilyen szerencsétlen emberek elhelyezkedését lehetővé tenni akaró szociális mozgalom segíthet.

A szigorított dologházhoz fűzött várakozások csak akkor valósulhatnak meg, ha a szigorított dologházba utalás a megrögzött büntetéseknek nem csupán különleges elbánását jelenti valamely büntetés végrehajtási intézetben — hiszen így összekerülnének más kategóriájú büntetésekkal, úgyhogy megrontó hatásukat nem lehetne kikerülni — hanem, ha a célnak megfelelő felszerelésű intézetek állanak rendelkezésre. A 42. § szerint, amíg külön intézetek felállításáról gondoskodás nem történik, az igazságügy miniszter valamelyik országos büntető intézetet avagy ennek elkülönített részét jelöli ki szigorított dologházzal. A törvény e rendelkezésével elejét akarta venni annak a kárnak, mely abból származott volna, ha külön dologházak hiányában a nem megfelelő berendezésű bírósági vagy közigazgatási fogházakban is helyeztek volna el megrögzött büntetéseket, hol ezeknek a „fogházak romlatlan elemeivel” való érintkezése úgyszólván kikerülhetetlen lett volna.¹ Ennek megfelelően a 8200/1928. I. M. sz. rendelet 3. §-a férfiak részére a soproni kir. országos fegyintézetnek, a 15.889/1928. pedig nők részére a márianosztrai büntető intézetnek e célra elkülönített részét jelölte ki. Különálló intézet felállítása egyelőre nincs tervevé, valószínűnek látszik azonban, hogy a soproni fegyintézet idővel szigorított dologházzá fogják átalakítani.

A szigorított dologházi őrizet biztonsági intézkedés jellegéből következik *határozatlan tartama*. A bíróság nincsen büntetési kerekhez kötve, egyedüli korlátozást a 39. § jelent, mely szerint a legrövidebb tartam három évnél kisebb nem lehet. Ugyanis a bíróság nem oly értelemben mondja ki a szigorított dologházba utalást, mintha a dologházi őrizet tartamának megállapítása teljesen a végrehajtás idejére maradna, hanem az idézett szakasz szerint az ítéletben a bíróság meghatározza a legrövidebb tartamot.² A dolog-

¹ 1923. évi bn. jav. min. ind. 4(i).

² Vannak, kik e minimumban vélik felismerni a szigorított dologházi őrizet büntetési részét s az ezenfelüli többlet szerintük csak biztonsági intézkedés. (V. ö. Szöllösy i. m. 221.) Pedig a szigorított dologházi őrizetnél nem lehet kategorikusan kijelenteni, hogy meddig tart a büntetés és hol kezdődik a biztonsági őrizet. Itt büntetés maga a határozatlan tartam, mert a bizonytalanság érzete súlyosan nehezedik az elítéltek lelkiületére s emellett biztonsági intézkedés a szigorított dologházi őrizet a maga egész terjedelmében.

házi őrizet e minimumát a bíróság a három éven felül tetszés szerinti időben szabhatja meg,¹ e tekintetben nem tartozik ahhoz a büntetési tételhez igazodni, melyet az elbírálás alá eső büntett elkövetőjére kiszabnának, ha nem lenne egyébként megrögzött büntettes.²

A szigorított dologházi őrizet minimuma az az idő, melyet a megrögzött büntettesnek feltétlenül ki kell töltenie s melynek letelte után vagy feltételes szabadságra bocsáttatik vagy továbbra is visszatartatik. Az elítélt ugyanis a 39. § 2. bekezdése értelmében a legrövidebb tartam eltelte után „az igazságügyminiszterhez folyamodhatik és tőle *feltételes szabadságra bocsátását* kérheti; ha ezt az igazságügyminiszter nem találja teljesíthetőnek, az elítélt kérését minden következő évben egyszer megismételheti.” Az igazságügyminiszter akkor fogja a kérést teljesíthetőnek találni, ha „az elítéltnak az intézetben tanúsított magaviseletéből és a munkában kifejtett szorgalmából alaposan lehet arra következtetni, hogy szabadonbocsátása esetében a jogrendet és a közbiztonságot újból veszélyeztetni nem fogja s munkás és rendes életmódot fog folytatni” (lásd a már idézett 45. § 1. bek.)

A feltételes szabadságra bocsátás, mint látható, az igazságügyminiszter joga, holott sokkal inkább megnyugtató megoldás lett volna, ha a törvény a döntés jogát e kérdésben arra a kir. bíróságra ruházta, mely a megrögzött büntettest a szigorított dologházba utalta, vagy esetleg arra a kir. törvényszékre, melynek területén az elítéltet őrzik. Azonban a törvényjavaslat indokolásából kitűnőleg e megoldásokat „fontos gyakorlati tekinteteből” el kellett ejteni: a kir. bíróságnak, illetve a kir. törvényszéknek kiszállása, avagy az elítéltnak odaszállítása nagy kiadásba, időpazarlásba került volna.³ Már pedig a feltételes szabadságra bocsátás nagy jelentőségű ügy az elítélt, mint a társadalom szempontjából. Az előbbinek személyes szabadságát adja nagyjában vissza, az utóbbinak pedig fontos érdeke, hogy az ilyen közveszélyes egyének

¹ A szigorított dologházi őrizet legrövidebb tartamának értelmezését illetőleg l. az 1930: XXXIV. t.-c. 126. §-át.

² A szigorított dologházi őrizet legrövidebb tartamának meghatározására nézve l. a Magyar törvények Grill-féle kiadása 54. füzetét (Büntető Novella, összeállította dr. Isaák Gyula), 53—4. I—III. jegyzet.

³ 1923, évi bn. jav. min. ind. 47.

ne bocsáttassanak ki őrizetükből addig, míg közveszélyes állapotuk tart. így nagyon is kívánatosnak mutatkozott volna oly megoldást találni, mely lehetővé tette volna, hogy a feltételes szabadságra bocsátás tekintetében nem kormányzati hatóság, hanem pártatlan, az ily ügyekben jártas s az elítélthez közelebb álló bírói testület döntött volna.

Ezt a törvény a *felügyelőhatóság* intézményével igyekszik pótolni, mely minden szigorított dologház mellett külön szervezetek és három tagból áll. Szakszerűségét biztosítandó a törvény úgy rendelkezik, hogy elnökét és egyik tagját a szigorított dologház területének kir. ítélőtáblai elnöke nevezi ki az alatta álló kir. bíróság tagjai közül, a másik tagját pedig a kir. főügyész, a kir. ügyészség tagjai közül (44. §). Hivatása arra felügyelni, hogy a szigorított dologházban az odautaltakkal szemben a szabályok betartassanak,¹ továbbá, hogy a feltételes szabadságra folyamódásokat megvizsgálja s a folyamodóknak szóbeli meghallgatása után javaslatot tegyen az igazságügyminiszternek. Ha két egymást követő évben kétszer egymásután a szigorított dologházba utaltanak feltételes szabadságra bocsátása mellett tesz előterjesztést a felügyelő hatóság, az igazságügy miniszter nem utasíthatja el a folyamodást. (45. § 2. bek.)

Ha a folyamodónak feltételes szabadságra bocsátásáról intézkedő rendelet leérkezik, a kézhezvételt követő nap reggelén az illetőt szabadlábra kell helyezni s egyidejűleg ki kell adni neki ingóságait, betét-pénzét és munkakeresményét. Ugyanekkor könyv-alakít igazolványt is kap, mely az állandó tartózkodásra kijelölt helyet s mindennemű kötelességét feltünteti.²

Ha a feltételes szabadságrabocsátástól számított *három éven* belül az elítélt a felügyeleti szabályokat erkölcstelen, iszákos, munkakerülő életmód folytatásával vagy más módon súlyosan megszegi, elrendelhető a szigorított dologházba való *visszaszállítása*. E végzést az a bíróság hozza, mely az illető megrögzött bűntettet a szigorított dologházba utalta (46. §).

Ha azonban e három év alatt munkás és rendes életmódot

¹ 1923. évi bn. jav. min. ind. 46.

² A feltételes szabadságra bocsátásra vonatkozó egyéb rendelkezéseket lásd a 15.000/1930. sz. rendeletben.

folytat s így a társadalomnak nem kell tartania attól, hogy jogellenes cselekményeivel újra csak háborgatni fogja, ipso iure, minden külön eljárás és aktus nélkül *visszanyeri teljes szabadságát* (46. §) s most minden felügyelet nélkül lévén, rajta áll bizonyítani, hogy vájjon megérett-e a társadalmi életre, avagy bűncselekménynek újabb elkövetésével kiérdemli-e, hogy megrögzött bűntettesnek tekintessék a szó szorosabb értelmében.

A Második Büntetőnovella immár három éve hatályban van s a tárgyunkat érdeklő rendelkezései alapján új küzdelem kezdődött a megrögzött bűntettesek ellen.¹ Effektív voltáról tiszta képet magunknak ma még nem alkothatunk, hiszen még a legelső évben szigorított dologházi őrizetre ítélték sem kerültek eddig feltételes szabadságra s így nincsenek kezünkben adatok, melyek arról beszélnének, hogy a szigorított dologházból kikerültek milyen %-ban esnek vissza. Már pedig ez lenne az első fokmérője a szigorított dologházi intézmény hatályos voltának.

A bíróság az elmúlt három esztendő alatt meglehetősen sok szigorított dologházi ítéletet hozott s az esetek túlnyomó részében nem lévén ez új büntetésnem alkalmazásánál tapasztalat, nagy szigorral ítélkezett. A soproni fegyintézetben elkülönített szigorított férfidologházba 1928-ban 71 megrögzött bűntettet, 1929-ben 130-at, 1930-ban pedig 129-et utaltak be; ebből leszámítva az időközben elhalálozottakat és gyógyintézetbe szállítottakat, a mai tényleges létszám 312. Ezek közül a szemérem ellen elkövetett bűncselekményekben visszaeső mindössze 1, a többi vagyon elleni bűncselekmények miatt ítéltetett el; tehát az ember élete ellen elkövetett bűncselekmények miatt senkit sem utaltak szigorított dologházba. E mai tényleges létszám annyira magas, hogy meghaladja az eredetileg tervezett férőhelyek számát.²

¹ Az itt következőkben a soproni fegyintézettől nyert szíves felvilágosításokra támaszkodunk.

² Szöllősy i. m. szerint a *soproni* fegyintézet fegyházi részében a férőhely 414 (magánzárka ugyanannyi), a szigorított dologházi részben pedig a férőhely 270 (magánzárka szintén ugyanannyi). *Márianosztrán* a fegyházi és börtöni részben a férőhely 450 (magánzárka, 92), a szigorított dologházi részben férőhely 87 (magánzárka pedig 90).

A szigorított dologházba eddig beutaltak között aránylag sok a testileg vagy lelkileg, illetve testileg-lelkileg abnormális egyén. Rendellenességük főképen munkaképtelenségben ütközik ki, melynél fogva másból, mint bűnözésből alig tudják magukat fenntartani. Az ilyeneket külön intézetben kellene internálni s mint betegeket gyógykezelni, miként a veszélyes állapotú elmebetegek is külön intézetben, a társadalomtól elkülönítve nyernék gyógykezelést. (Általában a szigorított dologházba utalás analóg a veszélyes állapotú elmebetegeknek elmeorvosintézetbe szállításával, csak hogy míg ezeknél a beutalás orvosi diagnózis alapján történik, addig a megrögzött büntetettek bűncselekmény-szimptomák alapján álló bírói diagnózis alapján kerülnek a szigorított dologházi intézetbe.) Az ilyen abnormális egyéneknek a többi megrögzött büntetettekkel való elkülönítése, kiválasztása persze csak a szigorított dologházi őrizet végrehajtása folyamán történhetnék.

Az eddig eltelt három év folyamán kevés fegyelmi büntetés fordult elő. A szigorított dologházba utaltak igyekeznek jó magaviseletet tanúsítani, egyrészt a fegyelmi büntetéstől való félelmükben, másrészt mert tudják, hogy csak így kerülhetnek feltételes szabadságra s csak így vethetnek véget az ólomsúlyként rájuk nehezedő határozatlanságnak. Látható ebből azért, hogy a szigorított dologházban tanúsított jó magaviselet nem okvetlenül a javulásnak a jele. Sokan maguk sem hisznek javulásukban, az ilyeneknek kielégítő magaviselete nem őszinte, hanem a rosszabbtól való félelem, illetve a szabadság utáni ösztönös vágyódásnak eredménye.

Íme, a javulás kérdése a megrögzött büntetettekkel való vizsgálódás folyamán minduntalan felmerül. Ez a kérdés-komplexumnak mindig csak visszatérő vitás problémája. Visszavisszatér, mert az elméleti és gyakorlati büntetőjogban egyaránt az a tendencia, hogy nemcsak a társadalmat megvédeni kell a megrögzött büntetettekkel szemben, hanem a büntetőjognak hivatása ezeknek megjavítására való törekvés is. Vitás pedig azért, mert a vélemények megoszlanak, mégpedig nemcsak abban a tekintetben, hogy milyen eszközök lehetnek hatályosak, hanem abban is, hogy lehet-e egyáltalában reményt táplálni a megrögzött büntetettek javulására? A mi törvényünket illetőleg e kérdésben ma, három éves gyakorlat után, reális kritikának még alig lehet helye.

2. A francia jog.

Az európai törvényhozási munkálatok között, melyek új intézkedéseket kerestek a társadalom védelmére a megrögzött büntetettek ellen, időrendben első helyen áll a Bérenger kezdeményezésére létrejött 1885. évi francia törvény a visszaesőkről (*loi du 27 mai 1885, sur les récidivistes*).

Ez a még mai napig is érvényben lévő törvény két szempontból keltheti fel a figyelmet. Míg egyfelől ugyanis történeti értéke kétségtelen, hiszen ez vezette be Európában először a határozatlan tartamú büntetés gondolatát és ösztönözte a többi kultúrállamokat különleges törvényi intézkedésekre, addig másfelől példáját szolgáltatja a hamarjában összeütt, a büntettesre egyáltalában nem tekintő és a sürgős módosítást igénylő büntetőtörvénynek.

A szóbanforgó törvénynek nevezetes újítása a *relegáció*¹ speciálisan francia intézményének behozatala. Lényegét tekintve ez biztonsági intézkedés jellegével bíró járulékos büntetés, mely nem egyéb, mint bizonyos visszaesőknek főbüntetésük kiállása után valamely francia gyarmatba szállítása életfogytiglani tartamra szólóan, s az életfenntartás eszközeinek hiányában munkakényszerrel egybekötöten (1. art.).

A relegációnak két fajtát állapítja meg a jelen törvényt kiegészítő 1885 november 26-i règlement: *a) az egyéni relegációt* (relégation individuelle), melyen a relegáltak különböző francia gyarmatokon, birtokokon való oly mérvű internálását kell értenünk, hogy az ott a tényleges szabadság állapotát élvezve a rendes törvénykezésnek és a polgári jogrendnek van alávetve; *b) a közös relegációt* (relégation collective), mely azokra talál alkalmazást, kik a 2. art.-ban előírt feltételeknek meg nem felelvén, nem találtak az egyéni relegációra alkalmasnak s jelenti ezeknek Guyanába, illetve szükség esetén Új-Kaledóniába való szállítását s ott speciális jurisdictio alá helyezve dologházba való beutalásukat. (E kétféle relegációra vonatkozó közelebbi szabályokat a règlement 1—11. art.-ai nyújtják.)

¹ A relégation élesen megkülönböztetendő egyrészt a transportation-tól, a kényszermunkára ítélt büntetésétől, másrészt a deportationtól, mely a politikai bűncselekmények esetében talál alkalmazást.

A relegációt a bíróság arra a javíthatatlan büntetésre (malfaiteur incorrigible) tartozik kimondani, kinek a társadalmi renddel szemben tanúsított magatartása alapos okot szolgáltat arra, hogy javulása az anyaországban hiába várható. E magatartásának tárgyi bizonyítékaiként tíz évi időközben magára vont bizonyos számú és fajtájú ítéletet állapít meg a törvény, melyeknek a kiszabott büntetések súlyosságához és jellegéhez mérten négy csoportját jelöli meg (4. art.) olyképen, hogy a relegáció alkalmazásának egyedüli elengedhetetlen pozitív kelléke két, három, négy, illetve hét megelőző elítélés és pedig: vagy 1. kényszermunkára (travaux forcés) vagy fegyházra (réclusion) való *kétszeri* elítélés; vagy 2. a most említettek közül *egy* elítélés és büntetnek minősített cselekményekért börtönbüntetésre avagy bizonyos, taxatív felsorolt vétségekért három hónapnál hosszabb ideig tartó fogházbüntetésre szóló *kétízbeni* elítélés; vagy 3. büntetnek minősített cselekményekért börtönbüntetésre avagy bizonyos vétségekért három hónapnál hosszabb tartamú fogházbüntetésre való *négy* elítélés; vagy 4. *hétízben* történt elítélés, melyek közül kettő a 2. és 3. pont alatt említettek jellegével bírjon, a többi pedig csavargásait vagy tartózkodási tilalom megszegéseért foglaljon helyet, feltéve, hogy kettő ez utóbbiak közül három hónapnál hosszabb szabadság vesztésbüntetésre szól. A relegáció alkalmazásának negatív feltétele, hogy az elítélt büntetésének lejártával ne legyen fiatalabb 21 évnél, illetőleg ne legyen idősebb 60 évnél.

E rendelkezésekből kitűnőleg a relegáció alkalmazása alig más, mint számtani művelet. A pusztán törvényi individualizációnak tipikus példája ez. A bírónak nem hagyván teret az egyénítésre, e törvény már kezdettől fogva magával hordozta a hatástalanságnak csiráját. Még nagyobb hibája azonban az, hogy mint a most ismertetett rendelkezések mutatják, a jelen törvény nem határol körül bizonyos olyan bűncselekménycsoportokat, amelyek elkövetésére leginkább szokott irányulni a megrögzöttek büntetési hajlama s így lehetővé teszi olyanoknak is a relegációval sújtását, kik, lelkiük mélyét tekintve, nem is megrögzöttek (még a francia törvényhozó szellemében sem), s kik így igazságtalanul részesülnek a társadalomból való kitasztásban. Ugyancsak a törvény hibájául róhatjuk fel, hogy nem elégszik meg magával

a büntettek elkövetésével, hanem bizonyos számú elítélést ír elő, miáltal azoknak a leginkább közveszélyes bűnözőknek, kik eléggé agyafürtak voltak ahhoz, hogy az igazságszolgáltatás keze alól kibújjanak, egyenesen kezére játszik abban, hogy a relegációt továbbra is kikerüljék. Nem helyes az sem, hogy a törvény a főbüntetés kiállása után kívánja a relegációt alkalmazni. Ha ugyanis a törvényt abból a szempontból vizsgáljuk, hogy vajjon mennyiben szolgálja az az egyén megjavításának célját, arra a megállapításra juthatunk, hogy a relegáció járulékos természeté szinte kizárja az elítélt javulásának a lehetőségét.¹ Itt azonban megállapítandó az is, hogy a relegáció-törvény csupán társadalomvédelmi célból hozatott s e cél elérése végett nem riad vissza olyan szigorú eszköztől sem, mint amilyen a relegáció.

Ha a francia törvény nem is állítja törekvéseinek tengelyébe a megrögzött lelkületű büntetett megjavításának humanitárius célját, a lehetőséget erre azért megadja a munkakényszer előírásával (bár ez csak arra az esetre szól, ha az elítélt nem bír az életfenntartáshoz szükséges eszközökkel). Sokkal inkább az egyesnek nézőszögéből tekint azonban a relegáció végrehajtási szabályait megállapító 1885. november 26-i règlement d'administration publique (*règlement du 26 novembre 1885 sur la relégation*). Ez számos olyan rendelkezést tartalmaz, melyben a relegált nevelésére irányuló tendenciát ismerhetünk fel. Ilyen intézkedéseket nem ejthetett el a törvényhozó már csak azért sem, mert az elvben életfogytiglani relegáció alól való felmentésre a relegáció-törvény 16. art.-a lehetőséget ad, ha a relegált hat év eltelte után igazolja jó magaviseletét, a kolonizációnak nyújtott szolgáltatásokat és a létfenntartáshoz szükséges eszközöket.

Az idézett règlement 12—26. art.-ai azokat a végrehajtási szabályokat állapítják meg, amelyek a relegálásra ítéltnek gyarmatba szállítása előtt Franciaországban alkalmazandók. Különösen figyelemreméltó a 13. és 14. art., mely meglátva a megrögzött lelkületű büntetetteknek más bűnözőkkel való érintkezésében rejlő veszélyt, előírja, hogy a relegálásra ítélt főbüntetésük kitöltése folyamán külön tartandók más büntetettekétől. A 15. és

¹ Lásd a biztonsági őrizet járulékos természetével kapcsolatban mondottakat, 26—29.

16. art. kimondja, hogy ezek bizonyos büntetőintézetekben (pénitenciers spéciaux) a gyarmati életre készítendőek elő és műhelyekben munkának vetendőek alá, hogy valamely földművelési, vagy ipari foglalkozási ágban jártasságra tegyenek szert. A 17. art. pedig a relegálандóknak bizonyos szempontok, így magaviseletük, készségük különbözősége szerinti elkülönítéséről és osztályozásáról szól.

A 27—36. art.-ok pedig már a gyarmatokon követendő végrehajtási szabályokat adják. Speciális rendelkezések vonatkoznak a női relegáltakra. A 29. art. lehetővé tesz az egyéni relegálásra ítélt nő számára többek között bizonyos földkoncessziót, vagy pénzbeli segílyt, kereskedelmi, ipari, földművelési foglalkozás folytatásához szükséges eszközök, felszerelések kölcsönzését, esetleg adományozását. A 30. art. ugyanezeket megengedi bizonyos feltételek mellett a kollektív relegálásra ítélt nők javára is. A kollektive relegáltak megérkezésük után az ú. n. dépôt d'arrivée et de préparation-ba kerülnek (31. art.) s csak innen az établissement de travail-ba (32. art.). Számolva azzal az eshetőséggel, hogy az egyéni relegálásra ítélt olyan tehetetlen helyzetbe jut, hogy képtelen önmaga eltengetni életét, a 34. art. lehetőséget nyit arra, hogy a gyarmati hatóságok ideiglenesen munkaalkalmat nyújtsanak az ilyeneknek. A 35. és 36. art. a munkakedv fokozására munkajutalmakat állapít meg és szabályozza a földkoncesszió lehetőségét.

Ezek olyan rendelkezések, amelyek sokkal emberségesebb felfogásról tanúskodnak, mint a relegáció gondolata s maga az egész relegáció-törvény, melyet annak egy-két makacs hívétől eltekintve gáncsol az egész francia büntetőjogi irodalom. *Perrin-jaquet* szerint a relegáció voltaképen életfogytiglani fegyház s csupán arra jó, hogy a közveszélyes visszaesőt kiközösítse a társadalomból.¹ *Hugueney* brutálisnak bélyegezi a törvényt s kikel a javíthatatlanság vélelme ellen.² A relegáció-törvény hibáit tekintve talán nem kell ámulatba esnünk, ha meggondoljuk précurseur-voltát és hogy létrejövetelénél politikai szempontok is

¹ V. ö. a londoni kongresszuson adott rapport-ral, Actes du Congrès, Vol. III.

² Actes du Congrès, Vol. II.

közrejátszottak, mint amilyen a gyér lakosságú gyarmatoknak munkaerővel való ellátása, de meg kell ütköznünk azon, hogy a francia törvényhozás még nem talált módot arra, hogy az idők szellemének megfelelő radikális reformot eszközöljön.

3. Az angol jog.

Elhagyva a francia jog területét. Angliában ettől egészen elütő jogi atmoszféra fogad. Amaz a nagy törvénykönyveknek fagyos világa, emez a különböző időkből eredő, de a történelem által egymáshoz láncolt törvényeknek patinájától súlyos.¹ Ott a büntető igazságszolgáltatás céljának az „igazságos” büntetés kiszabását tekintik, itt a bíró hivatása hatszáz év óta „to keep the peace of the king”.² Olyan alapelv ez, melyen az angol büntetőjog felépülve, egészen más alakot öltött magára, mint a kontinentális büntetőjogok.

Ennek megfelelően az angol jog más módon is foglal állást a közveszélyes büntetésekkel szemben a „*Prevention of Crime Act. 1908*”-ban. (8 Edw. 7. c. 59.) Ez az eltérés azonban inkább csak az ilyen büntetésekkel szemben való eljárás, a jogalkalmazás módja és a végrehajtás tekintetében ütközik ki, de maga a védelmi taktika nem olyan, mely a speciális angol jogi humuszból nőtt ki, aminek bizonyossága, hogy nem egy állam mintául vette a megrogzított büntetésekről szóló törvényjavaslatának megalkotásánál.

A *Prevention of Crime Act* nevezetes szerepet játszik az angol büntetőjog fejlődéstörténetében. Addig a büntetés elrettentő eszköz volt a király békéjének, a jogrendnek megőrzésére, ez a törvény azonban a büntetés átalakítását célzó vonásokat hozott be az angol büntetőjogba.³ Minden állam igazságszolgáltatásának

¹ Egységes büntetőtörvénykönyv hiányát magában Angliában is sokan nehezményezik és nagy ovációval üdvözölték *Lord Beaconsfield* kabinetje által 1878-ban benyújtott ilyen törvényjavaslatot, a „*Criminal Code Bill*”-t, melyet azonban többszöri kísérlet után sem sikerült a parlamenttel elfogadtatni. *Kenny* szerint a kodifikáció ma sokkal távolabbra esett, mint volt ötven évvel ezelőtt. („*Outlines of Criminal Law*”, 1926. 531.)

² Horvát th Daniel: Az angol büntető igazságszolgáltatásról. 1927, 13., 52.

³ *Kenny* i. m. 507.

elvitathatatlanul az a törekvése, hogy a megrögzött büntettekkel szemben a társadalmat megvédje. Am míg egyes külföldi jogok s így elsősorban a francia tisztán a társadalom védelmére tekint, addig a Prevention of Crime Act a társadalom megvédésére szolgáló eszközök alkalmazása mellett elsősorban a büntettes átalakítását tűzi ki célul és így közvetett módon is szolgálja a társadalom megvédését. így a Prevention of Crime Act par excellence reformatív és preventív jellegű.¹

A Prevention of Crime Act-nek jóságát elméleti és gyakorlati szempontból összehasonlítani más európai törvényekkel és javaslatokkal, természetesen, alig megoldható feladat lenne; ez az egyes államok jogának közös nevezőre hozását és arányos beállítását tenné szükségessé. Vagyis figyelmen kívül kellene hagynunk bizonyos olyan rendelkezéseket, az illető jogrendszerre nézve karakterisztikus vonásokat, melyek a kérdéses ország speciális viszonyaiból folynak. Am éppen ez lenne elhibázott eljárás, hiszen egy jogrendszert nem szemlélhetünk üvegbura alatt légiures térben. Ha ez áll bármilyen jogrendszerre nézve, mennyivel hatványozottabb mértékben érvényes a tétel éppen az angol jog tekintetében, melynek egész rendszere, *úgy* amint ma az előttünk áll, korszakról-korszakra sajátos angol viszonyok mellett történelmileg fejlődött. Egyedül ez a történelmi tényező az, amivel az angol jog nem egy illogikus vonása, ferdesége megmagyarázható. Helyesen egy angol jogintézményt csak úgy lehet értékelni — és itt nem relatív értékelésről van szó — ha az angol jog szellemébe magunkat beleélve, alapelveit ismerve, eszméitől áthtava, fonáságait elnézve, értékelési eljárásunkban e történelmi tényezőt sohasem tévesztjük szem elől.

A Prevention of Crime Act-nek második része az, melynek rendelkezései tárgyunkkal kapcsolatosak s *így* ismertetés igényelnek.

Azt a büntetteskört, amelyhez tartozókra a bíróság (court) a megrögzött büntettek (habitual criminals) számára e törvén}' által bevezetett új büntetésnem, a biztonsági őrizetet (preventive detention) alkalmazhatja, a 10. szakasz 1. és 2. bekezdése határolja körül. Ennek értelmében a bíróság arra az egyénre fogja ítéletileg

¹ Halsbury's Statues of England. 1929. IV. köt. 259.

kiszabni a preventive detentiont, kit bűncselekmény (crime) vádja miatt büntető szolgaságra (penal servitude) ítelt s aki beismeri habitual criminal voltát vagy akit az esküdtszék (jury) annak talál, ha azon a véleményen van, hogy büntetési szokásainál és életmódjánál fogva a köz védelme szempontjából ajánlatos az illetőnek hosszabb tartamra való őrizetben tartása. Tehát két ítélet van: egyik a sentence of penal servitude, a másik a sentence of preventive detention. Ez utóbbi azt a rendelkezést tartalmazza, hogy a terhelt a penal servitude letelte után tíz évnél nem hosszabb, de öt évnél nem rövidebb időre oly tartamban tartassék fogva, amint azt a bíróság jónak találja. (10. szakasz, 1. bekezdés.)

A Prevention of Crime Act nem adja a „habitual criminal” fogalmát, csak annyiban nyújt a bírónak támaszpontot, amennyiben két alternatív feltételt jelöl meg. Ugyanis a terhelt csak akkor tekinthető habitual criminal-nak, ha a jury igazolva látja *a)* hogy 1. tizenhatodik életévének elérése óta a mostani elítélést megelőzőleg legalább háromszor volt bűncselekményért (crime) elítélve és 2. hogy megátalkodottan tisztességtelen vagy büntetési életet él vagy pedig *b)* hogy az illető már valamelyik megelőző elítélés alkalmával is habitual criminal-nak találtatott és preventive detentionre ítéltetett.¹ (2. bekezdés.)

Abban a tekintetben, hogy a vádlott megátalkodottan tisztességtelen vagy büntetési életet él-e, jellemét és jóhírnevét érintő bizonyítékok hozhatók fel. (5. bekezdés.)

Külön körülírást igényel az, hogy mi értendő a törvény-szövegben említett „crime” alatt? A crime ugyanis, miként az offence, gyűjtőelnevezés mindennemű bűncselekményre, melynek bizonyos történelmileg kialakult kategóriáit szokásos megkülönböztetni. (A legsúlyosabbak a treasons (felségsértés, hazaárulás) és a felonies (főbenjáró büntettek), ezekután következnek a ranglétrán a misdemeanors (nem főbenjáró büntettek); mindezek — rendszerint — indictment (esküdtszéki vád) alapján kerülnek tárgyalás alá, miért is ezeket együttesen indictable offences el-

¹ Ez nem jelenti azonban azt, hogy aki egyszer már habitual criminal-nak találtatott, az egész életén át az is marad, vagyis a „once an habitual criminal, always an habitual criminal” elve nem érvényes. Mindeneség későbbi vád alkalmával külön bizonyítandó, hogy a vádlott akkor is habitual criminal. V. ö. E. Jenks: The Book of English Law, 1928. 242.

nevezéssel jelölik. A többi bűncselekmények: a petty offences, melyekben — ismét csak rendszerint — a justices of the peace (békebírák) tárgyalnak és ítéleznek a summary jurisdiction (sommás eljárás) során.¹ Mindezen bűncselekménycsoportok között éles és határozott vonalat húzni éppenséggel nem lehet s különös nehézséget okozna ez a felony és a misdemeanor között. Az említett Criminal Code Bill el is törölte ez utóbbiak közötti különbséget² és egy esetleges jövőbeli angol büntetőtörvénykönyv megalkotói bizonyára feladatuknak fogják tekinteni, hogy az egyes bűncselekmények osztályozását biztos elvi alapra helyezték.) Malmost a terhelt habitual criminal voltának megállapításához nem elegendő, hogy az elbírálás alá eső bűncselekmények bármilyenek is legyenek. A Prevention of Crime Act 10. szakaszának 6. bekezdése külön utalást tartalmaz e szakasz jegyzetére, hogy "az ott közelebről megállapított bűncselekményeket felölelő kör takarja mindazt, amire a jelen törvényben előforduló crime kifejezés vonatkozik. E szerint a crime jelent bármely felony-t, továbbá ezenfelül bizonyos bűncselekményeket, melyek a pénzhamisítással kapcsolatosak és bizonyos misdemeanors-t. (L. részletesebben a Prevention of Crime Act függelékét, a schedule-t.)

A preventive detentiont csak az indictment alapján tárgyaló bíróságok, vagyis a Quarter Sessions, az Assizes és (London városában a most említett bíróságok elé tartozó bűnügyekben, valamint London megyében az Assizes hatáskörében) a Central Criminal Court mondhatják ki ítéletileg. Ami az esküdtszék szerepét illeti, a grand jury feladata annak megállapítása, hogy van-e a vádnak komoly alapja és ennek megfelelően bocsátja az ügyet tárgyalás alá. A petty jury-nak szerepe pedig egyáltalában csak akkor van, ha a vádlott tagad, mikor is a vádlott bűnösségének a megállapítása a feladata. így ha a vádlott nem ismeri be³ habitual criminal voltát, akkor petty jury elé kerül ennek megállapítása. Megjegyzendő, hogyha ez verdiktjében ki is mondja, hogy a vádlott habitual criminal, ez még nem köti a bírót, hogy a preventive detentiont tényleg alkalmazza is. E tekintetben a bírónak tág

¹ V. ö. Kenny i. ni. !H.

² Kenny i. m. 100.

³ A beismerésnek az angol büntetőjogban nagy szerepe van; I. Horváth i. tan. 16. és 34.

mérlegelési joga van, melyet különösen a preventive detentionnek járulékos természete tesz indokolttá. Sok esetben ugyanis a bírónak az lehet a meggyőződése, hogy a kiszabott penal servitude büntetés is elegendő lehet a köz védelmére s a terhelt átalakítására, mikor is az angol bírót olyannyira jellemző „spirit of fairness and humanity” nem engedné az ugyancsak súlyos és hosszú tartamú preventive detention kiszabását.

A preventive detentionre ítélt fellebbezéssel élhet ez ítélet ellen a Court of Criminal Appeal (fellebbezési bíróság) elfogadása nélkül is. (11. szakasz.) A Criminal Appeal Act, 1907. értelmében ugyanis az elítélt nem tisztán jogi kérdésben csak akkor élhet fellebbezéssel, ha előbb a fellebbezés elfogadásáért folyamodik s azt a Court of Criminal Appeal el is fogadja. Mégis ha végigtekintünk a fellebbezési eseteken,² csak elvétve találhatunk fellebbezést a preventive detentiont, illetve a terhelt habitual criminal voltát kimondó ítélet ellen, aminek egyik oka, hogy az angol jog a „reformatio in peius” tilalmát nem ismeri.²

A preventive detention a penal servitude kitöltésével veszi kezdetét (13. szakasz, 1. bekezdés). A habitual criminal még itt is akként esik jogi elbírálás alá, mintha penal servitude büntetését töltené ki (2. bekezdés) s olyan fegyelmi és átalakító befolyásolásnak (disciplinary and reformative influences) kell alávetni, valamint olyan munkánál kell alkalmazni, mely a legalkalmasabbnak tűnhetik arra, hogy képessé és hajlandóvá tegye szabadonbocsátása esetére kenyerét tisztességes módon megkeresni (3. bekezdés). A miniszter minden ilyen célt szolgáló büntetőintézet mellé egy látogatótestületet (board of visitors) szervez, melynek legalább két tagjának békebírónak kell lenni (4. bekezdés). E törvényes rendelkezések különösebb magyarázatot vagy megjegyzést nem kívánnak, hiszen ezekkel részben már találkoztunk a magyar jog ismertetésekor. Különösebb figyelmet talán a „board of visitors” érdemel, mely egyike azon kitűnő angol intézményeknek, melyekben a társadalom egyes elemeinek oly bő alkalmuk nyílik felebaráti erényüket érvényesíteni.

¹ L. The Criminal Appeal Reports (edited by H. Cohen) 1909 utáni köteteit.

² Horvát th i. m. 50.

A preventive detention fokozatosan ér véget. Nevezetesen a végleges szabadonbocsátást megelőzi a feltételes szabadságra való bocsátás (discharge on licence). A miniszter tartozik legalább háromévenként megvizsgálni a preventive detention alatt álló egyén helyzetét (14. szakasz, 1. bekezdés) és ha valószínűnek találja, hogy az illető tartózkodni fog bűncselekmények újabb elkövetésétől és hasznos, szorgalmas életet fog élni, vagy bármely más oknál fogva kívánatos szabadonbocsátása, próbaidőre engedheti (2. bekezdés), melynek feltételeit a licence-ben külön megállapítja. Az illető a licence-ben megjelölt bármely társaság vagy személy felügyelete, hatósága alá helyezhető (3. bekezdés), mely időnként jelentést tesz az illető magaviseletéről, helyzetéről (15. szakasz, 1. bekezdés). Ha az ilyképen feltételes szabadságra bocsátott egyén a felügyelet alól megszökik, vagy bármiképen is megszegi az előírt feltételeket, a büntetőintézetbe visszavezetendő i Egyébként is a miniszternek bármikor joga van a licenct visszavonni (2—3. bekezdés).

A feltételesen szabadonbocsátott habitual criminal teljes szabadságát a miniszter bármikor visszaadhatja és a licence kibocsátást követő öt év elteltével tartozik is szabadonbocsátását elrendelni, ha úgy találja, hogy az előírt feltételeknek megfelelő és bűncselekmény elkövetésétől is tartózkodott (16. szakasz).

Így rendelkezik a törvény. Paragrafusai talán túlszigorúaknak látszanak, de a törvényhozó itt számolt az angol bíró humánus érzelmeivel, melynél fogva mindig a minél kisebb büntetés kiszabására törekszik (több esetben előfordult, hogy a terheltnek csak habitual criminal voltát mondta ki az ítélet, anélkül azonban, hogy külön preventive detentiont is rendelt volna). Annyi bizonyos, hogy hiba volt a preventive detentiont járulékosná tenni. *Andrews*¹ ennek tulajdonítja, hogy a bíróság a preventive detentiont sokkal ritkábban mondja ki ítéletében, mint azt a törvény kimondhatná, ugyanis a preventive detention csak akkor alkalmazható, ha az indictment külön azt is tartalmazza, hogy a terhelt habitual criminal, már pedig az gyakran hiányzik az eljárás gyorsabbá és egyszerűbbé tétele végett. És a preventive detention ilyen természetének tulajdonítja *Viscount Cave* azt a körülményt, hogy a

¹ Actes du Congrès, vol. III. 9.

preventive detentionnek nem mutatkozott a várt reformáló hatása; a preventive detentionre ítéteknek a száma csökkent, de ugyanakkor viszont azt is mutatja a statisztika, hogy a Camp Hill-ben elhelyezett preventive detention prison-ból szervezése óta 377 habitual criminal szabadult ki s ugyancsak jórésztük, mintegy kétharmaduk újból csak a büntetési pályára tért vissza.¹ A penal servitude büntetésének a kitöltése ugyanis elveszett idő az átalakítás szempontjából, sőt igen sok esetben éppen ez teszi alkalmatlanná a büntettest későbbi megjavítására, mely pedig oly eredményes lenne a preventive detention végrehajtásának kitűnő, emberséges rendszere mellett.

A penal servitude és a preventive detention végrehajtását tekintve éles kontrasztot látunk a kettő között. A penal servitude büntetések végrehajtására szolgáló convict prisonok világa ugyan manapság már nem a taposó malom borzalmait tükrözi vissza, mégis kemény büntetést jelent. Az utána következő preventive detention² összehasonlítva avval pedig szinte „szanatórium” jellegű. A convict prisonban a habitual criminallel szemben a végrehajtás módja olyan, hogy az minden mozzanatában érezteti, hogy az elítélnek súlyosan bűnhődnie kell; ezzel szemben a preventive detention prisonban minden törekvés az odautaltaknak megjavítására irányul. Minden egyes habitual criminalt egyéniségének megfelelő elbánásban részesítenek oly módon, hogy az megjavulásának célját szolgálja. A végrehajtás fokozatos és márkarendszerű. A munkáltatás olyan, hogy általa az illető valamely ipari foglalkozási ágban kiképzést nyerjen, hogy legyen önálló keresetforrása kiszabadulása esetére, mikor is az ilyeneket főként az angol dominiumokon és gyarmatokon segítenek elhelyezni.³

Jellemző az angol büntetés végrehajtásra, hogy az elítélt átalakításának munkájában bizonyos olyan egyének is részt vesznek, kik az intézet személyzetén kívül állván, e tevékenységet nem hivatásszerűen, hanem minden különösebb ellenszol-

¹ Actes du Congrès, vol. I. a.

² Horváth D.: A határozatlan tartamú büntetések a londoni IX. nemzetközi börtönügyi kongresszuson s a büntetések végrehajtása Angliában és Skóciában. Magyar Jogi Szemle 1926 május, 209.

³ V. ö. Horváth id. tan, 213.

gáztatás nélkül, mintegy felebaráti könyörületből végzik. Ilyenek a helyi társadalmi felügyelőhatóság tagjai, kik egymásnak kiosztják az elítélteket, úgyhogy kire-kire nem esik több, mint amennyivel időről-időre érdemlegesen foglalkozni tud.¹

A preventive detentionre ítélt férfi bűntettesek a Wight szigetén levő parkhurst-i convict prisonból az ennek közelében levő egymásmellé rótt kősziklából épült camphilli preventive detention prisonba, a nők pedig a liverpooli convict prisonból ennek egy elkerített részébe kerülnek. Az elbánásmód úgy Camphillben, mint az utóbbi helyen is nemcsak hogy emberséges, hanem annyira jó — lévén többé-kevésbé gyógyító jellegű —, hogy az ideutaltak szívesen vannak itt és talán ez is lehet annak az oka, hogy az innen kikerülteknek oly nagy százaléka újból csak bűncselekmények elkövetésére adja magát.

4. Az olasz jog.

A legfrissebb, hatályba még nem is lépett törvényes rendelkezéseket a megrögzött bűntettesek ellen az olasz büntetőjog nyújtja, mely hat évi előkészítő munkálat után 1930-ban az új *Codice Penale* (*legge* 19 ottobre 1930) alakjában gyökeres reformot s új kodifikálást nyert.¹ A fasiszta törvényhozás az új büntető-

¹ Horváth id. tan. 2[1].

² Új olasz büntetőkódex létesítésére irányuló törekvést már 1919-ben látunk, mikor a király törvényelőkészítő bizottságot szervezett, melynek hivatása olyan reformjavaslatnak a kidolgozása lett volna, mely „az eddigienél hatályosabb és erőteljesebb védekezést nyújt a társadalomnak a bűncselekménnyel szemben általában és különösen a szokásos bűntettekkel szemben”. (1919. évi szeptember 14-éü kelt elhatározás.) A tervezet egy elkészült részét a bizottság 1921 januárjában bemutatta az igazságügyminiszternek. E javaslat 27—31. art.-ai a szokásos bűntettség nyilvánítottá viszonylag határozatlan ideig tartó egyszerű, illetőleg teljesen határozatlan tartamban kiszabott szigorított elkülönítést alkalmaz jogkövetkezményként. (V. ö. Horváth: Az 1921. évi olasz büntető - törvénykönyvjavaslat. 1922.) E javaslat után négy évig nyugodott a kérdés, míg 1925 január 13-án a kormány, hogy a fasiszmus által az olasz állami élet megújhodása céljából tervbevett törvényhozási reformmunkálatok e programpontját is megvalósítsa, e tárgyban törvényjavaslatot nyújtott be, az 1925 december 24-i törvény pedig megbízta a kormányt a büntető-törvénykönyv reformjának keresztülvitelével. (V. ö. az igazságügyminiszternek a királyhoz intézett 1930 október 19-i felterjesztését, Codice Penale,

törvénykönyv megalkotásánál nem hagyhatta figyelmen kívül a közveszélyes büntetéseket s így a mi büntetési kategóriánkról is gondoskodott.

A megrögzött büntetésekre vonatkozó rendelkezések nem találhatók egységesen külön fejezetben, azokat a Codice Penale különböző helyeiről kell összeszednünk, melynek rendszerébe szervesen be vannak illesztve. Összefüggőbb egészlet csak a 102—109. art.-ok alkotnak, melyek idevágó törvényes fogalmakat, egy-két általánosabb rendelkezést tartalmaznak. E néhány szakaszban foglaltak alapján azonban még nem lehetne képet rajzolni arról, hogy milyen büntetőjogi politikát követ Olaszország a büntetések ellenében; tekintetbe kell venni tehát azokat a szét-szórt törvényszakaszokat is, melyek a Codice Penale általános kérdéseket általánosan szabályozó rendelkezései alól való kivételeket, ezektől való eltéréseket állapítanak meg a megrögzöttekkel szemben. Ilyenek: a külön intézetekről szóló 141. art., az amnesztiáról szóló 151. art., a büntetés feltételes felfüggesztését, a büntetésnek megszűnését szabályozó 164., illetve 172. art., a feltételes szabadonbocsátásról, a rehabilitációról szóló 176., illetve 179. art. Targyunk szempontjából igen fontos rendelkezéseket tartalmaz az első könyvnek a közigazgatási biztonsági intézkedésekről („Delle misure amministrative di sicurezza”) szóló nyolcadik titulusa. (199—240. art.)

A Codice Penale rendelkezéseit figyelembe véve, az olasz jog a megrögzött büntetések elleni küzdelmet a következő elgondolásban szabályozza.

Előrebocsátandó, hogy a Codice Penale nem beszél megrögzött büntetésekről, hanem azokat, akiket mi idesoroznánk, három csoportba osztja: a szokásos, hivatásos és hajlamos büntetettek osztályába. 1. A törvény *szokásos büntetettnek* (delinquente abituale) azt jelenti ki, aki, miután tíz éven belül, egymástól függetlenül elkövetett, három ugyanazon jellegű (della stessa indole)¹ büntetért öt évet meghaladó elkülönítésre (reclusione) ítéltetett,

Roma, Libreria dello stato, 1930. 13. old.) Az időközi főbb reformmunkálatok dokumentálásáért a 23 kötetes „Lavori preparatori del codice penale e del codice di procedura penale” nyújtja, mely gazdag irodalmat tartalmaz a megrögzött büntetettek tekintetében is.

¹ A „reati della stessa indole” értelmezését a 101. art. adja.

a legutolsó büntetést követő tíz éven belül ismét ugyanolyan jellegű büntetést elkövetésével újabb ítéletet von maga után. (Abitualità presunta dalia legge. 102. art.) Szokásos büntettesnek lehet nyilvánítani azt is, ki két büntetést történt elítélése után elkövetett büntetéssel újabb elítélést von maga után, ha a bíró, tekintetbe véve a bűncselekmények faját, súlyosságát, azt az időtartamot, melyen belül elkövetettek, továbbá a büntettes magaviseletét, életmódját és a 133. art. 1. bekezdésben¹ megjelölt egyéb körülményeket, úgy találja, hogy a terhelt bűncselekmények elkövetésére adta magát. (Abitualità ritenuta dal giudice. 103. art.)² 2. *Hivatásos büntettes* (delinquente professionale) a törvény értelmében az, aki a szokásossághoz előírt feltételeknek megfelelően, büntetést miatt újabb elítélés előtt áll és akiről az elkövetett bűncselekmények természetét, a terhelt jellemét, életmódját, s a fentemlített artikulusban felsorolt körülményeket tekintve, megállapítható, hogyha csak részben is, szokás szerint a bűncselekményekből folyó bevételeiből tartja fenn magát. (105. art.) 3. *Hajlamos büntettesnek* (delinquente per tendenza) a törvény azt nyilvánítja, aki, noha nem visszaeső, nem is szokásos vagy hivatásos büntettes, az élet vagy testi épség ellen büntetést követ el s aki a fentebb említett körülmények figyelembevételével bűncselekmények elkövetésére különös inklinációt árul el, melynek oka a büntettes kiváltképpen bűnös természetében rejlik. (108. art.) Eltekintve annak a kérdésnek vizsgálatától, hogy helyes volt-e egyáltalában különbséget tenni a büntettesek emez árnyalatai között, hibáztatható az utolsó kategóriának az elkülönítése, még pedig két okból. Egyfelől ugyanis a szokásos és a hivatásos büntettesek is hajlamosak — e hajlamosságnak tárgyi bizonyítékai

¹ A 133. art. értelmében a bírónak általában a büntetés kiszabásánál tekintetbe kell venni a bűncselekmény súlyosságát, melyet 1. a cselekmény természetéből, fajából, eszközeiből, tárgyából, idejéből, helyéből s minden egyéb módozatából, 2. a kár súlyosságából vagy a bűncselekménnyel sértett személynek okozott veszélyből s 3. a vétkekesség fokából vezet le. De a bírónak számot kell vetnie a terheltnek bűnözési képességével is, melyet olyan körülmények egybevetéséből állapíthat meg, melyek életmódjával, jellemével, magatartásával, egyéni, családi és társadalmi életfeltételeivel kapcsolatosak.

² A Codice Penale beszél a kihágásban való szokásosságról is (1. 104. art., abitualità nelle contravvenzioni).

az ugyanazon jellegű bűncselekmények, melyek nélkül a büntettes nem lehetne szokásossá vagy hivatásossá nyilvánítható, – másfelől egy büntetnek az elkövetése nem elegendő biztosíték, ínég akkor sem, ha az egyedüli tárgyi bizonyíték mellé alanyi bizonyítékok is sorakoznak, melyek megtévesztők is lehetnek, már pedig az egyéni szabadság szempontja nagyon is nyomós bizonyítékokat kíván a büntettes olyan minőségének megállapíthatásához, mely olyan súlyos jogkövetkezményekkel jár, mint a büntettes hajlamosságának a kimondása. A parlamenti bizottságban is erős támadásnak volt kitéve a hajlamos büntettesekre vonatkozó szakasz azzal a megokolással, hogy az ilyen egyén, ellenállhatatlan belső kényszertől hajtva bűncselekmények elkövetésére, büntetőjogilag felelősségre nem vonható.¹

A Codice Penale az említett osztályokba tartozó büntettek ellenében alkalmazható *büntetést és biztonsági intézkedést különválasztja*. A 109. art. értelmében a büntetben való szokásosságnak, vagy hivatásosságnak vagy hajlamosságnak a kimondása² a büntetésnek visszaesés eseteire megállapított súlyosbításán s egyéb törvényes rendelkezések által megállapított különleges hatásokon kívül, biztonsági intézkedések alkalmazását vonja maga után. Az olasz jogban tehát e büntettek elleni küzdelem, miként a francia és angol jogban, kétfázisú. A rendes szabadságvesztésbüntetést, itt az elkülönítést, melynek végrehajtása külön intézetekben történik (141. art.) s melyet feltételesen sem lehet felfüggeszteni (164. art.), követi a biztonsági intézkedés alkalmazása.

A *biztonsági intézkedések* csak társadalmilag veszélyes egyének ellenében rendelhetők el (202. art.), kiknek ilyen minősége az ismételten említett 133. art.-ban felsorolt körülmények szem előtt tartásával állapítható meg. (203. art.) A szokásos, hivatásos és hajlamos büntettek ellen is azért rendel a törvény biztonsági

¹ V. ö. Relazione etc. 72. old., a Codice Penale id. kiadásában.

² A büntetben való szokásosság vagy hivatásosság kimondásának bármikor, még a büntetés végrehajtása után is helye lehet; ha azonban ez a büntető ítélet után történik, nem lehet tekintetbe venni a terheltnek az ezután magaviseletét és az alkalmazott büntetés is változatlan marad. (109. art. 2. bek.) A hajlamosságot csak a büntető ítéletben lehet kimondani. (109. art. 3. bek.)

intézkedést, mert ezeknek *társadalmi veszélyességét* (pericolosità sociale) *vélelmezi*. (204. art.) Ezeket a bíró a biztonsági intézkedés végrehajtása végett vagy *földművelési kolóniába* (colonia agricola) vagy *dologházba* (casa di lavoro) utalja (216. art.), melynek eldöntésénél tekintetbe veszi az illetők viselkedését, s egyéb körülményeket; egyik intézetből a másikba való átutalásuknak később, a végrehajtás folyamán sem lehet akadálya. Mindkét helyütt a büntettek külön osztályokban nyernek elhelyezést. (218. art.) Ez intézetek, miként a biztonsági intézkedések végrehajtására szolgáló többi intézetek is, különleges nevelő- vagy gyógyító- és munkarendszer alapján állanak, mely lehetővé teszi a beutaltak bűnös hajlamainak, szokásainak, veszélyességi fokának figyelembevételét. (213. art.) A biztonsági őrizet minimális tartama a szokásos büntettek esetében két év, a hivatásosakéban három és a hajlamos büntettekében négy év. (217. art.) A biztonsági intézkedés visszavonásának e legrövidebb idő letelte előtt nincs helye, kivéve ha azt az igazságügyminiszter elrendeli, s ezután is csak akkor, ha az illető megszűnt a társadalomra nézve veszélyes lenni (207. art.), aminek megállapítása végett a bíró a legrövidebb idő leteltével megvizsgálja az illető személyes körülményeit. (208. art.)

Az új Codice Penale, mely *Rocco* igazságügyminiszter szerint az olasz jogi génusz erejének nagyszerű megnyilvánulása, csak 1931 július 1-én lép hatályba. így majd csak évek múltán lehet számot adni arról, hogy az ismertetett rendelkezések a camorra és maffia kriminál-romantikus országában elegendő védelmet nyújtanak-e a megrögzött büntettek ellen.

V. BEFEJEZÉS.

A büntetőjog jövő feladatai a megrögzött büntettekkel szemben*

Két általánosabb, egymással bizonyos fokig összefüggő kérdésnek megvizsgálását tekinthetjük még feladatunknak.

I. Az első kérdés arra irányul, hogy vajjon az *egyes államoknak a jogösszehasonlítás során ismertetett mostani védekezési taktikája a megrögzött büntettek ellen megközelíti-e azt az eredmény-maximumot, melyet egy büntetőjogi intézménytől elvárhatunk*, más szóval, eléggé hatályosak-e a vonatkozó törvényes eszközök a társadalom megvédésére az említett büntetési kategóriával szemben, illetőleg az idetartozóknak a megjavítására? Ha mérlegre állítjuk az értekezésünkben tárgyalt hazai és külföldi törvényi rendelkezések által létesített állapotot az ezen törvények hatálybalépését megelőző állapottal, megállapíthatjuk, hogy ezek nagymértékben előmozdították a társadalom biztonságát és a megrögzött büntettek megjavulásának lehetőségét. Ezt az eredményt annak tudhatjuk be, hogy a büntetés helyébe, melyben azelőtt a megtorló elem dominált, a biztonsági intézkedések rendszere lépett. A represszió háttérbe szorult és előtérbe lépett a prevenció gondolata.

E törvényhozások azonban a jövő számára is hagytak megoldásra váró feladatokat. Nem elégséges ugyanis csak az olyan intézmények tökéletesítésén fáradozni, melyek a büntetésbe rejtik a társadalom védelmét célzó eszközt, avagy megfordítva, hanem törekedni kell elsősorban a nyomozás, a büntettes személyének kiderítésére és kézrekerítésére irányuló eljárás hatályosabbá tételére is. Világosan áll ez előttünk, ha a tényleges kriminalitást szembeállítjuk a valóságos kriminalitással; *Roux* szerint 100 büntettes közül 30 ismeretlen marad, mert a hatóságok nem tudják megállapítani ezek kilétét, ismét 30 pedig büntetlen marad, mert

a bíróság nem tudja gyanúját bebizonyítani.¹ Tehát szinte primär jelentőségű, hogy a megrögzött büntettek minél nagyobb százaléka jól szervezett közbiztonsági rendszet segítségével kézrekerüljön s a kézrekerülteknek megrögzött büntetési mivolta a casier judiciairenek és az identifikálásnak valamely megbízható módja alapján s a megrögzött büntettes tételesjogi fogalmát megállapító törvényszakasz kellő szem előtt tartásával lehetőleg minden esetben megállapítást nyerjen. Az, hogy ezekkel szemben milyen büntető és biztonsági intézkedést alkalmazzon a bírósági és hogy az ilyenek a végrehajtás folyamán a többi büntetésétől eltérő milyen elbánásban részesüljenek, már secundär jellegű, bár nem kevésbé fontos kérdés.

II. Minthogy az elérhető eredmény-maximumot a megrögzött büntettek elleni küzdelemben egy izolált állam alig tudná még csak meg is közelíteni, az első kérdéssel kapcsolatos az a második kérdés, hogy latbavéve és összeegyeztetve az egyes államok védekezési taktikáját, *beszélhetünk-e egyáltalában a megrögzött büntettek elleni nemzetközi küzdeletről?* A felelet erre a kérdésre igen különféle lehet, aszerint, hogy milyen értelemben vesszük e nemzetközi küzdelmet.

1. *Szoros értelemben* e nemzetközi küzdelemben az egyes államok által közös akarattal megállapított azt a kriminálpolitikai eljárást lehetne érteni, melyet azok külön-külön, de egymással karöltve azonos eszközökkel folytatnának a büntetteknek bizonyos szabatosan megjelölt csoportja ellenében. Ilyen értelemben a megrögzött büntettek elleni nemzetközi küzdeletről nem beszélhetünk manapság, mikor minden egyes államnak más és más büntetőkódexe van, melyek eltérően határolják körül a megrögzött büntetési kategóriát s ezek ellen a maguk sajátos módján védekeznek. Ilyen értelemben vett nemzetközi küzdeletről csak akkor lehetne szó, ha a büntetőjog egységesítésére irányuló utópisztikus törekvések a megvalósulás vágányára zökkennének.

2. Ezzel szemben a *tág értelemben* vett nemzetközi küzdelem azt a harcot jelenti, melyben minden állam a maga módján vesz részt s melyet nemzetközinek csak azért lehet nevezni, mert e küzdelmi folyamat a megrögzött büntettek ellen, nemzetek,

¹ J. Roux: Répression et prévention, 1922. 167.

helyesebben államokszerte megnyilvánul. Ez a mai helyzet, mely a nemzetek előnyét szolgáló nemzetközi szellem perspektíváján át tekintve még fejlődésre vár.

3. E két véglet között haladva jutunk el a megrögzött büntetések elleni nemzetközi küzdelem amaz elgondolásához, melynek mielőbbi kialakulása lenne a legkívánatosabb. *Minden egyes kultúrállam, lépjen fel az általa leghatásosabbnak vélt eszközökkel e büntetési kategóriával szemben, de az ilyképen egymásmellé sorakozó különböző védelmi rendszereket sűrűn hálózzák be és tartásuk össze internacionális kötelekek.* Azok a kérdések, melyekben az eljárás gyorsítása általában a küzdelem hatályosabb volta érdekében az államok összefogására van szükség, nyerjenek lehetőleg egyöntetű szabályozást. Így szabályozzák nemzetközileg az egyes államok igazságügyi szerveinek a diplomáciai közvetítés kizárásával történő minél közvetlenebb és egyszerűbb érintkezését. Ugyancsak nemzetközileg biztosíttassék a lehető legmesszebbmenő kölcsönös támogatás a nyomozásban.¹ Az államok minél szorosabb együttműködésének célját szolgálná a casier judiciairenek,² valamint az identifikáció³ módjának azonosítása is. A megrögzött büntetések elleni hatályos nemzetközi küzdelem ugyancsak feltételezné a kiadatás reformját; eszményi állapot lenne, ha a megrögzött büntetések helyzetét is pontosan szabályozó ugyanolyan tartalmú kiadatási szerződést kötnének az összes államok.

¹ A perbeli és perenkívüli bűnügyi okmányoknak államközi közlése a nemzetközi jog kodifikálására kiküldött szakértő bizottság egyik programpontja. (Irk: Bevezetés az új nemzetközi jogba, 1929. 13.)

² Az 1885. évi római III. nemzetközi börtönügyi kongresszus is már hangsúlyozta a casier judiciaire uniformizálásának fontosságát. (Bulletin, 27.)

³ Kívánatos lenne, ha minden állam az ujjnyomat rendszert fogadná el és egyúttal bekapcsolódnék abba a mozgalomba, mely az egész kultúrvilágra ki akarja terjeszteni a *Jørgensen-féle système d'identification à distance-t*. Ez ujjlenyomatra alapozott módszer segítségével távolból is könnyű, biztos és gyors módon, a koppenhágai nemzetközi irodával való távirat- vagy levélváltás útján meg lehetne állapítani a büntettes személyazonosságát és egyes adatait. E módszer mindenekelőtt regisztrert tételez fel, melynek összeállításra most folyik. A megrögzött büntetések elleni nemzetközi küzdelem szempontjából fontos lenne, ha e büntetések ujjlenyomatát alkalomról-alkalomra a koppenhágai irodának megküldené beiktatás céljából. (L. részletesebben Actes du Congrès, vol. Tb. 59. és köv.)

miáltal kiküszöbölhető lenne, hogy egyes megrögzött büntettek bizonyos állam területére szökve, kivonhassák magukat a megrögzött büntettek különleges elbánása alól, avagy hogy az ilyenek kiadatása csak hosszas eljárás után eszközöltessék.¹

A megrögzött büntettek elleni küzdelem bizonyos mozzanatainak ilyen nemzetközi szabályozását főképen azok teszik szükségessé, kik hivatásból üzött büntetési üzelmeik működési területébe több államot is bevonnak. Ez ú. n. *nemzetközi büntettek* elleni hatályos küzdelem megszervezésének kérdésével élénken foglalkozott az 1923-ban Bécsben tartott Nemzetközi Rendészeti Kongresszus (Congrès International de Police) s e téren jelentős szerephez juttatta a Nemzetközi Bűnügyi Rendészeti Bizottságot (Commission Internationale de la Police Criminelle).² E kérdés ugyancsak felvetette a londoni börtönügyi kongresszus is és úgy találta, hogy az ilyen nemzetközi büntettek üldözésének s a rájuk vonatkozó adatok beszerzésének meggyorsítása érdekében az egyes államok igazságügyi és rendészeti szerveinek közvetlen érintkezésére lenne szükség; ezt a gyakorlatban olyképen lehetne megvalósítani, hogy minden állam megjelölné azt a központi rendészeti hatóságot, mely a más államoknak hasonló hatósággal való közvetlen érintkezésre fel lenne jogosítva.³

A megrögzött büntettek elleni nemzetközi küzdelem itt adott elgondolása csak vázlatos. Nem rajzolja ez a küzdelemnek jövőbeli arculatját, csak a fejlődés irányát jelzi, amennyire az a mai büntetőjogi irodalom s a nemzetközi tudományos egyesülések állásfoglalásából és többé-kevésbé egyes törvényhozási megnyilvánulásokból eredőként megállapítható. E küzdelem a büntetőjogban időről-időre uralomra jutó szellemi áramlatok hatása alatt különféleképen alakulhat, de bármiképen alakuljon is az. folytonosságának csorbát szenvednie nem szabad, mert megrögzött büntettes, mint társadalmi baj, sajnos, mindig lesz.

¹ A londoni nemzetközi börtönügyi kongresszus foglalkozott egy univerzális kiadatási szerződés gondolatával; az idő ma még nem érkezett el erre, de kívánatos lenne egy olyan szerződés-típus kidolgozása, mely mintául szolgálhatna az államok kiadatási szerződésének megkötésénél. (Actes du Congrès, vol. lb. 56. old. jegyzete.)

² Bulletin Trimestriel de renseignements sur l'oeuvre des organisations internationales, Société des Nations, Genève, 1923. 5. sz. 198—9.

³ Actes du Congrès, vol. lb. 50--(5).

TAKTALOMMUTATÓ

	Oldal
I. <i>Bevezetés.</i> Küzdelem a megrögzött bűntettesekkel szemben, mint nemzetközi feladat	3
II. A megrögzött bűntettes fogalma	7
III. Kriminálpolitikai törekvések a megrögzött bűntettesek ellen.....	17
IV. Jogösszehasonlítás	32
1. A magyar jog	32
2. A francia jog	44
3. Az angol jog.....	48
4. Az olasz jog.....	55
V. <i>Befejezés.</i> A büntetőjog jövő feladatai a megrögzött bűntettesekkel szemben.....	60